

UNITÁRIUS ÉLET

XLVI. évfolyam 2. szám

1992. március-április

Húsvéti áhítat

„Aki meg akarja menteni az életét” – Lk. 9.24.

Az Evangélium Jézus beszéde, és mégsem egészen az. Jelentése szerint az Evangélium: öröm-üzenet. Ige, melyet Isten mondott előbb Jézusnak, és Jézus továbbadta az emberiségnek.

Ha nem lett volna benne valami, ami több mint egy ember beszéde, tán nem tudott volna a világon úgy áthullámszani, annyi századon át embermilliók lelkét üdvözíteni.

Előbb tehát Isten szólította meg Jézust: „Ha elveszted az életedet énértem, megmented azt.” – És Jézus odaadta az életét Istennek. Annak, aki azt meg tudta neki menteni.

Jézus az egész életét adta oda Istennek: a lelkit is és a testit is. Hogy a lelkit odaadta, azon nincs semmi csodálkoznivalónk. Jézus érett gyümölcs volt lelkében már kora ifjúságától fogva. De hol állott még testben attól a kortól, melyben fáradt és „érett” lett volna örökre megpihenni.

Még mennyei Atyja akaratába való beletörődése sem azt jelentette, hogy lemond virágzó földi életéről.

Szomorú, de van ember, aki lemond az életéről. Jézus nem lemondással, hanem szomorú lélekkel adta oda földi életét akkor, amikor Isten visszakérte. Nem azért adta oda, mert beletörődött, hogy mindössze harminchárom éves koráig örülhetett neki, hanem mert meg volt győződve, hogy akinek odaadja, az meg fogja menteni ezt az életet. Aki testével együtt fogja megmenteni lelkét az örökéletre, – a feltámadáson át.

„Minden lehetséges annak, aki hisz” – tanította Jézus. Távol legyen tőlünk, hogy bárki hitét megkérdőjelezzük, aki a közismert keresztény tanítást fogadja el a húsvéti Evangéliumból. Túl vagyunk már azon a korszakon, amelyben a felvilágosodásért kellett küzdenünk. Ennél ma sokkal fontosabb találnunk valami közöset, ami *mindenki hitét erősítheti*.

Ha Jézus azonmód támadott is fel tehát, amint írva találjuk az Evangéliumokban, minket még az sem mentesít vele szemben egy különös felelősség alól. Az alól, valamiképpen mi magunk vagyunk felelősök Jézus feltámadásáért. Az alól, hogy Jézusnak a hívő ember életében kell feltámadnia. Kötelez engem az Evangélium, úgy ültetni át Jézus tanítását az életembe, hogy akár testem is az ő teste lehessen. Hogy a kereszten kiszenvedett Jézus bennem élje meg feltámadását.

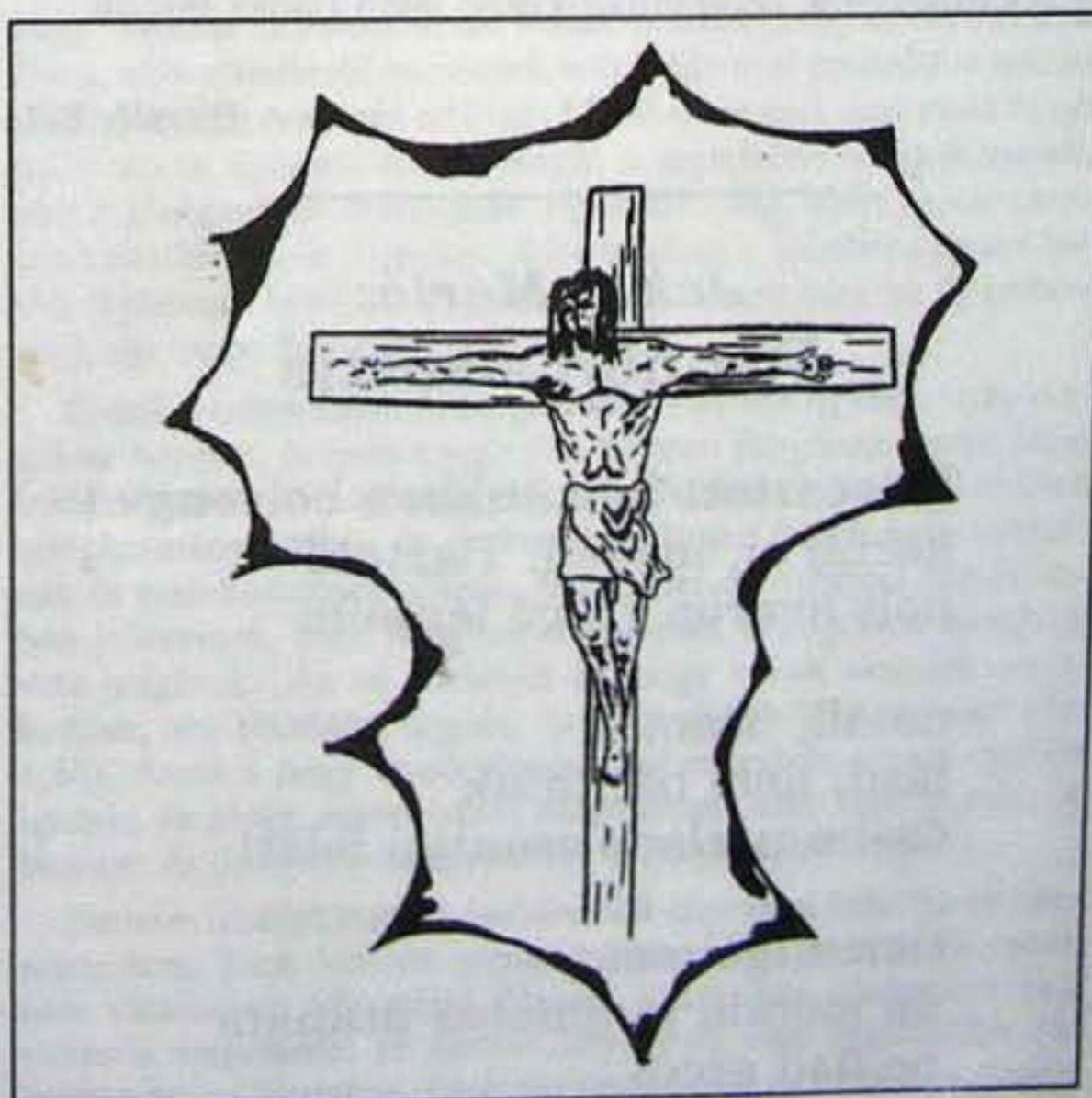
Minden emberi adottságot meghaladó követelmény lenne ez akárkivel szemben. Nincs is talán olyan tiszta életű keresztény, aki magáról elmondhatná, hogy testében Jézus él tovább. Annak sincs helye, hogy valakit szentté avassunk, jóllehet erről csak saját egyházunkon belül beszélhetünk.

Mi a magunk módján értelmezzük Jézus mércéjét, amit tanítványainak állított: „Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes”. Ez nekünk nem az adottságainkat meghaladó követelményt jelenti, hanem azt, amit Isten a felnőtte válasz előtt álló gyermekeivel szemben támaszt. Azt a legjobbat jelenti nekünk, amire emberileg mi képesek vagyunk.

Ezzel azonban nehezen egyeztethető, hogy életünk Jézus utóélete legyen a Földön. Ez csak akkor lehet, ha tisztázzuk a magunk lelkiismerete előtt, hogy mi az életünk, és hogy abból nem az egészet, hanem csak az Istennek tetszőt akarjuk megtartani. Átadjuk magunkat Isten igazságos ítéletének, aki megtartja belőle az arra érdemesíthetőt. Arra, hogy Jézus, a feltámadott Jézus földi utóélete legyen.

Ámen

Nyitrai Levente

Soós Csaba: Krisztus

Istentől áldott Húsvétot kívánunk olvasóinknak

Peter Niederstein

Az 1970-es években az IARF egyik vezetőségi tagja volt a svájci Taminsban működő Peter Niederstein lelkes.

Ebben a minőségében szoros kapcsolatban volt egyházzunk vezetőségével, járt Budapesten is és együtt voltunk Kolozsvárott és Erdélyben Kovács Lajos püspöki beiktatásán, valamint több IARF kongresszuson.

A közelmúltban a zürichi Benzinger kiadónál megjelent Peter Niederstein „CHRISTEN AM RUNDEN TISCH” (Keresztények a kerekasztalnál) című könyve, amelyből egy tiszteletpéldányt kapott főgondnokunk „Für die Freudinnen und Freunde der Unitarischen Kirche Ungarns herzlich” (Szívvelyes üdvözlettel a Magyarországi Unitárius Egyház barátainak) bejegyzéssel. A 211 oldalas könyv változatos fejezetekben foglalkozik sok időszerű kérdéssel, főleg az ökumené jelenlegi állásával és a katolikusokkal való jobb megértéssel.

Örvendek, hogy a 8. fejezetben (a Gedanken-Fragen-Bekennen zur Ökumene = Gondolatok-Kérdések-Felismerések az Ökumenéről címmel) megemlékezik a romániai és magyarországi unitáriusokról olyan formán, hogy Servet egyik örökösének tekinti őket, akik csak azért nem tagjai az Ökumenikus Tanácsnak, mert nem írták alá az alapokmány egyik tételét; a Tanács azoknak az egyházaknak az együttese, amelyek Jézust istennek és üdvözítőnek ismerik el.

Ezért sokan nem akarják az unitáriusokat kereszténynek tekinteni, viszont mások – köztük Niederstein – jó keresztényeknek tartja őket és megkérdőjelezi a kirekesztő szándékot.

A könyvhöz a katolikus Kurt Koch írt hosszabb utószót, amelyre Niederstein rövid válaszlevelet közöl és ebben javasolja, hogy a minél nagyobb összhang kedvéért a kerekasztalt bővítsék ki a keresztény (a szó kiemelve) unitáriusokkal, akik ugyan nem ismerik el Jézus isten voltát biológiai értelemben, de szimbolikusan Isten fiának tartják.

Bartók Béla

Jakab Mária: **Pannónia kertje**

Megosztott kertünkben bolyongva
kerülj el, idegen. Tiszteld
holt avaron zörgő lépteim

ne állj utamba
lásd, nem bántalak
őseim porladó csontjai felett

tiszta igéimet
ne mondd majmolva utánam
ne üsd arcul
szépségemet.

Növényeim közt ne keresgélj.
Részed megkapod
többet is
– hisz nem ültettél –
a javát.

De ne keresztezd pillantásaim
mik égre, csikóra
fatornyomra vesznek

s nem akarnak
láttni téged.

Tudom, hogy itt vagy
s rólad
nem feledkezem

különben
villám sújtana
folyó elvinne
befonna

indáival e föld
melynek természetét
nem ismered.

Protestáns Szemle

Az 1889-ben alapított Protestáns Szemlét hosszú szünet után a Magyar Protestáns Közművelődési Egyesületnek sikerült feltámasztania, és folyó évi első számát 83 oldal terjedelemben kiadnia.

A Szemle az új szemlélet szellemében igyekszik a régi hagyományokra támaszkodni, és nem kizárólag egyházi vagy vallásos jellegű irodalmat nyújtani, hanem az ökumené alapján is közérdeklődésre számító cikkeket közölni.

Kedvező, hogy a „protestáns” fogalomba – sok hozzá nem értő megnyilatkozás helyett – az unitárius közösséget is belefoglalja (ez egyébként a század eleji számokban is megvolt), a televízióban és az újságokban is megjelent ez a besorolás, és ezt támasztja alá, hogy a szerkesztőbizottságban Szent-Iványi Ilona is helyet foglal.

A főszerkesztő Szegedy-Maszák Mihály, akinek munkatársaival együtt sok sikert kívánunk.

Javasolom, hogy minél többen fizessenek elő a Szemlére évi 420 forintért az OTP (V. Deák Ferenc u. 5-7. fiók) 218-98055, 508-013228-4. jelzőszámra hivatkozva.

Bartók Béla
főgondnok

„KINEK MONDANAK ENGEM AZ EMBEREK?”

Hogyan látjuk ma Jézust?

I. rész

Dr. Szabó Árpád:

Jézus és mi. Mi közünk van egymáshoz, a mai kor emberének az akkori kor emberével. Nem a múlté-e már Jézus, aki semmiképpen nem talál bele korunkba, sőt akinek lényege korunk lényegével egyenesen ellentétben áll. Talán azért, mert korunkat meghaladja s ahelyett, hogy azt mondjuk: immár nem értjük őt, inkább azt kellene mondanunk: még nem értjük őt? Ezután kell jönnie a kornak, a jövőnek, amely kezdi őt keresni, megérteni és megvalósítani életében.

Hadd induljunk azzal a felismeréssel, hogy mi még Jézusig sem érkeztünk el. Az emberek még egyáltalán nem látták meg, hogy ki Jézus, mivel még nem élték meg őt. Talán mert egészen különleges, rejtélyes és titokteljes? Lehetséges. De inkább azért, mert nagyon egyszerű és világos. Azért nem látták őt, mert nekik a legközelebbiek vannak a legtávolabb s betelik rajtuk a példabeszéd: Az embereket bántja, hogy az igazság olyan egyszerű.

Úgy gondolták, hogy Jézus vallásalapító, aki valami új istenhittet akart hozni, vagy azt vélték, hogy erkölcs-tanító, aki új erkölcsösséget akart adni. Jézus azonban nem vallásalapító és nem erkölcs-tanító. Inkább ellenkezője az igaz: a vallást mellőzte és a morált eltörölte. Annak a fonákságnak akart véget vetni, amelyet eddig minden vallás ápolt, annak tudniillik, hogy a vallásnak az ember a maga sajátos élete mellett egy külön kört biztosítson, hogy bizonyos rész, az élete egy darabja felett Isten legyen az úr. Ebből vittek neki áldozatul, ezt teljesen számára tartották fenn. Az élet más köreiben azonban minden istenhívő a saját ura maradt. És ahol a vallás az egész embert akarta igénybe venni, ott feladták a világban való életet, és elidegenedtek a legmélyebb és legvégső rendeltetéstől: embernek lenni.

Holott maga az élet – vallás. Sőt, még inkább: a vallás helyett – élet. Hogy éljük az életet, amelyet Isten adott nekünk, és emberek legyünk, semmi egyéb, mint emberek, mesterkélttség nélkül, őszintén és nyíltan.

Jézus magát „emberfiának” nevezte. Tehát világosan és egyszerűen azzal a szóval, ami az ő nyelvén semmi mást nem jelent, mint „ember”. Úgy hiszem, hogy mi sem nevezhetjük másként, mint ahogy Ő magát nevezte: Jézus az emberfia, az ember. És ezzel róla a legmagasabbat és legmélyebbet mondjuk, amit csak egyáltalán képesek vagyunk mondani. De hát ez lenne az a bűvös szó, amely az ő személyének titkát megfejti? Hiszen ezt ő maga sokszor mondta. Igen, csak hogy ritkán így általánosságban és minden mellékgondolat nélkül. Sőt, majdnem mindig ellentétben az istenség gondolatával, vagy azzal kapcsolatban. Az egyik oldalon az embereknek nem volt elég, hogy Jézus ember legyen; a másikon meg le akarták húzni a többiek sorába: pusztán csak ember.

Mi pedig azt mondjuk: Jézus az ember. És ezzel nem akarunk semmit levonni személyiségének értékéből, illetve méltóságából. Csak hogy ezt nem szabad hittani formulának venni, mert neki minden formula árt. Ha azért mi embernek nevezzük, ez egyszerűen csak kísérlet arra, hogy szóba foglaljuk azt, amit legjobban csak megélni lehet. Mi igazában megvalósítani, helyesebben Isten által magunkban megélni szeretnénk őt, – és nem formulákba kényszeríteni. Ezért van nekünk ma szükségünk Jézusra. Éppen nekünk, modern embereknek, akik vágyakozunk arra, hogy valóban emberek legyünk.

Ha valamit tudunk Jézusról, azt biztosan tudjuk, hogy ismerte az embereket, és az ember belső lényét. Ő valóban tudta, hogy mi van az emberben. Ebből pedig magáról következik, hogy Jé-

zus céljára nézve nem volt elégséges az, amit a nevelés és tanítás, az erkölcsi oktatás és felvilágosítás adhat. Mindezzel csupán a felületen maradt volna. Itt csak valami gyökeres megoldás segíthetett: vissza kellett vezetni az embert önmagához, és pedig a legmélyebbre, léte forrásáig. „Szükség nektek újjászületetnek” – így szólt János ev. szerint Nikodémuszhoz.

Az embernek vissza kellett, és ismételtelen mindig vissza kell mennie a mély csendességbe és a csendes mélységbe le, mint a magzatnak, mely az anyai szív alatt pihen, hol az élet fogamzott és fejlődik, anélkül, hogy maga bármivel hozzájárulna; hol teremtő erők dolgoznak rajta. Neki csak csendben kell maradnia, hogy azoknak munkája végbemenjen rajta. Szükség, hogy az ember újjászülessék, életének ősforrásából, Istenből. Máskülönben nem lehetne ember. Ebből a mélységből és ősforrásból élt maga Jézus is. Ez a végső alapja ember létének. Így lett ő nem emberfeletti ember és nem átlag ember, hanem – az ember. És hozzátehetjük az ősi teremtés-elbeszélés szerint: így lett Isten képmásává.

Minden emberfelettel, tehát a szó legmagasabb, mondhatjuk jézusi értelmében visszatérés vagy odahajlás az élet alapjához, Istenhez. Ezért érthető, hogy Jézus embersége miért olyan egyszerű: a mélységből tör fel, ahol minden olyan világos és tiszta, képmása annak, akit ő Atyjának nevezett. Amikor ott találta magát az Atya végtelen szeretetében, belső élete újjászületett. Benne megtalálta a legvégsőt, amihez az ember eljuthat, és az egyetlen, amiből élhet: a bizalom és tisztelet érzését. Jézus egyedül Istenben bízott és a legmélyebb tisztelettel hajolt meg előtte. De éppen ebből eredően bízott az emberben s a legmélyebb tisztelettel viseltetett iránta.

Soha sem ismert más életeszközt és más életfeltételeket. Ő már előre és egyedül ebből az alaphoz élt. Azért nála a bizalom és tisztelet egészen más, mint amit mi értünk e fogalmakon. A különbség nem pusztán mennyiségi és fokozati, mintha neki sok és nagy bizalma és tisztelete lett volna, nekünk pedig kevés és kicsi. Nem, nála mindkettő másnemű volt. Más már eredetüket tekintve, tudniillik ezek neki adattak. Mivel ő semmit sem akart maga csinálni, és egészen átadta magát a legfelsőbb világakarathoz, akit ő jóságnak és szeretetnek tapasztalt meg, azért benne csendes odaadásban és fogantató feltárlásban – jóllehet egyben heves fájdalom között – fogamzott és született meg az új emberlény, aki csupa bizalom és tisztelet volt.

Ennek a származásnak megfelelően teljesen egynek tudta magát az Atyával, és mert magát tőle teljesen függőnek érezte, Isten iránti tisztelete nem lehetett más, mint feltétlen hozzájárulás Isten világhoztartásához és vezetéséhez. Innen fakadt magatartásának és cselekedetének jellege. Nem lehetett ez másként és találóbban jellemezni, mint ahogyan a negyedik evangélista mondatja vele magával: „Az én eledelem az, hogy annak akaratját cselekedjem, aki elküldött engem, és az ő dolgát elvégezzem” (Jn. 4,34). Azzal a nagy mindenhatósággal szemben, amely egyben igazság és jóság, Jézus benső magatartása nem lehetett más. A bizalom és tisztelet a legemberibb, ami csak lehetséges.

De nem lehetett más az emberekkel szembeni bizalma és tisztelete sem. Nem lehetett gépies eszköz, amely velük és rajtuk akar valamilyen célt elérni. Hanem a szó igaz értelmében vett vallásos magatartás: az ember lényegével való legbensőbb rokonság érzete és tudata. Csak aki így közelít az emberhez, juthat valóban közel hozzá, mert egyedül csak az hatolhat be abba a

mélységbe, ahol a másik részéről is bizalmat és tiszteletet ébreszt. Csak így fedezi fel és érzi mindkettő a kölcsönös belső összetartozást és szeretetet.

Így tárta fel Jézus azokat a belső életfeltételeket, amelyek mellett emberek lehetünk és emberekként élhetünk.

De vajon megismerhetjük-e őt, mert igazi alakját hiába keressük a világtörténelemben, vagy az emberiség művelődéstörténetében. Használták ugyan az ő nevét, de rendszerint visszaéltek vele.

Nem marad más választásunk, mint visszamenni abba a korba, amelyben élt, és ott keresni meg őt. De akkor újabb kérdés merül fel: Hova kell mennünk, hogy életét a maga eredetiségében és valóságában láthassuk? Hiszen úgy is csak mások szemével láthatjuk, azoknak a szemével, akik az ő képét nekünk megrajzolták. És nem olyannak látta-e mindenikük, amilyennek látni kívánta? Akkor is, amikor az emberekhez személyesen közel volt, nem volt-e élete meg nem értett, magányos élet, – köztük élve, reájuk nézve is idegen?

Kezünkben van az ő személyének rajza, amit tanítványai adtak, de csak úgy, amint őt felfogták és megtapasztalták. Ennél fogva az ő leírásuk nem egyszerű életrajz, hanem egyszersmind „evangélium”, de nem magától értetődően az az evangélium, amelyet Jézus hirdetett, hanem az ő evangéliumuk Krisztusról, a Messiásról lett Jézusról, mint a világ számára adott üdvüzenetről.

A tanítványok gyülekezete csak úgy volt képes személyében megérteni őt, hogy helyet jelölt ki neki a saját vallásos gondolatvilágában: Izrael országának és jövőendő reményeinek körében. Az ősgyülekezet tehát úgy hirdette őt, mint Messiást, azaz, mint a prófétai jövődölések betöltőjét, mint megvalósítóját azoknak a terveknek, melyeket Isten az ő népével szemben táplált. És amit az atyáknak az Ótestamentumban lefektetett hitén túl – Isten nagy hallgatásának idején, amikor a próféták és velük Isten élő beszéde elnémultak – a zsidó váradalom új reménységeként az utolsó időkre és a világ végére nézve izzó keleti színekkel meg-

rajzolt – az első gyülekezet felfogásában Jézus volt az, akiben a szent vágyakozás képei beteljesedtek, és a sóvárgott utolsó idő a maga világtasztrófájával érvényesülni kezdett.

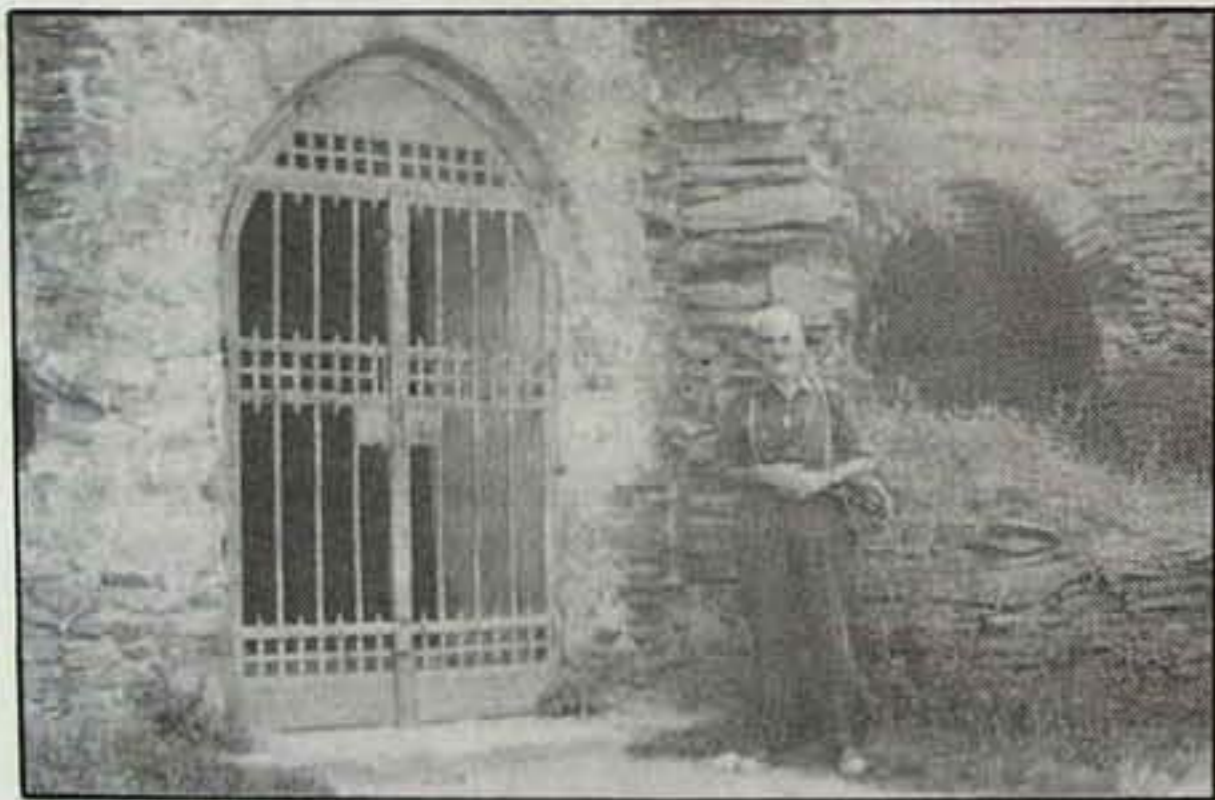
Személyét gazdagon felékesítették apokaliptikus színekkel, s így elvesztette hűségét és eredetiségét. Ilyen alakban vonult be a görög-római világba. És itt ismét tovább folyt személyének alakítása, új eszközökkel és fogalmakkal, úgy hogy a teológia, az Istenről szóló tanítás nemsokára krisztológiává, Krisztusról szóló tanítássá lett, és az is maradt a keresztény egyházban.

Minket azonban most kevésbé érdekel, hogy mit mondott Jézusról egyik vagy másik nagy teológus és zsinat, mert hitünkre, de méginkább életünkre nézve egyedül csak annak értéke, hogy mi hogyan látjuk őt és mit jelent számunkra. A mai gondolkodó embernek kell legyen annyi bátorsága, hogy az egész folyamatot mellőzni tudja, s közvetlenül az ő egyszerű és tiszta személye elé lépjen.

Őt megismerni más források tehát nem állnak rendelkezésünkre, mint az evangéliumok. Megszoktuk, hogy ezekben egyfajta Jézus-életrajzot lássunk. Am aki arra vállalkozik, hogy például Márk evangéliumát legalább egyszer végigolvassa, csodálkozva fogja észrevenni, hogy egy ilyen Jézus-életrajzhoz szükséges anyag egyszerűen hiányzik. Amit ott találunk, azok csupán töredékek, emlékirati feljegyzések Jézus életéből, rendszertelenül egymás mellé helyezve. És ahol úgy látszik, mintha időrendi összefüggés volna, már az ilyen kifejezések, mint: „és jöttek... és hozának oda gyermekeket... valának pedig az úton...” stb. elárulják, hogy a valóságban az oknyomozó történeti összefüggés hiányzik.

Amit az evangéliumok róla megőriztek, bárcsak egyedi és összefüggés nélküli elbeszélések, mégis mindenikükben ugyanaz a jellemrajz. Csak töredékes szavak és hasonlatok, de mindig ugyanaz a szellem. Tehát a hagyomány töredékes ugyan, de egy egész, egységes élet töredéke. Ezért alig van minket közelebből érintő kérdés: mi volt Jézus önmagában, hogy ezáltal alakja megmaradjon számunkra a maga tisztaságában és egyszerűségében.

BERCI BÁCSI

Damokos Albert atyánkfia, a mi Berci bácsink már 92. évében jár. Korát messze meghazudtoló frissességgel vesz részt istentiszteleteinken, egyházi életünkben.

Berci bácsi szentgericei származású, Alsótömösön született, apai ágon unitárius családban. Az I. Világháború alatt került Budapestre, azóta itt él. 1922 óta aktív természetjáró. Berci bácsi még a téli hétvégeken is járja a Pilist, a Mátrát. Egy leánya, 3 fiú unokája és tíz dédunokája van.

1932-ben költözött Pestszentlőrincre, részt vett a lőrinci templomépítésben Pethő István mellett.

Még nagyon hosszú életet és jó egészséget kívánunk Berci bácsinak!

World Summit of Unitarian Leaders

Unitárius Egyházvezetők Csúcstalálkozója

Egyházunkat nagy megtiszteltetés érte, amikor dr. William Schulz, az amerikai unitárius egyház elnöke úgy döntött, hogy 1992. március 19–22. között Budapesten rendezik meg az Unitárius Csúcstalálkozót.

Ezen a rendezvényen részt vettek erdélyi testvéregyházunkból dr. Kovács Lajos püspök, dr. Szabó Árpád teológiai rektor, dr. Erdő János főjegyző; emellett a világ számos országában található unitárius testvérek képviselték magukat Indiától Nigériáig, Kanadától Csehszlovákiáig 22 egyházi vezető.

A tanácskozások a Nagy Ignác utcai Püspöki Irodánkban voltak.

A meghívottakat Bartók Béla főgondnok és Bencze Márton püspökhelyettes köszöntötték. A tanácskozás meghívott magyar résztvevője Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkes volt.

Március 22-én ünnepi istentiszteletet tartottak, melyen külföldi testvéreink szolgáltak, az ünnepséget egyházi fogadás zárta.

Korai lapzártánk miatt az eseményről bővebben következő számunkban fogunk beszámolni.

WELCOME TO ALL THE PARTICIPANTS
OF THE UNITARIAN WORLD SUMMIT!

Emlékezünk...

A XVI. századi erdélyi Unitárius Egyház időrendben harmadik püspökét mutatom be, e tisztségre választásának négy-századik évfordulója alkalmával.

Enyedi Györggyel aránylag gazdag irodalom foglalkozik. Bár az 1900-as években érdembelileg csupán három unitárius író, Boros György, Gál Kelemen és Lőrinczi Mihály foglalkozik életével, de 1858-tól napjainkig a magyar irodalomtörténészek ötven róla szóló vagy vele foglalkozó publikációval gyarapítják a reá vonatkozó ismereteket.

Lőrinczi Mihály (Unitárius Élet 1955. 1. sz.) azt írja, hogy Enyedi származását és ifjúságát azért borítja homály, mert ezekről nem maradt fenn egykorú följegyzés. A Pallas Nagy Lexikon (1904) Enyedi születési helyül Nagyenyedet, időpontjául 1555-öt jelöli meg. Gál Kelemen ezt jóváhagyóan fölemlíti, hogy úgy a helység megnevezése, mint a születési dátum Uzonitól ered.

Dézsi Lajos (XVI. századbeli magyar költők művei 1566–1577) föltételezi, hogy Enyedi Kolozsváron tanul. E föltételezése arra alapozódik, hogy külföldi továbbtanulása a kolozsvári Tanács 260 forintos anyagi támogatásával indul.

Külföldi tanulmányújáról, melyre 1571-ben, 16 éves korában kerül sor, többen tudósítanak. Ezek egybehangzóan arról szólnak, hogy másfél évet tanul Genfben és ugyanannyit Paduában. Genfben Béza Theodor tanítványai közé tartozik. Dézsi úgy tudja, hogy tanul Franciaországban is, de nem mondja meg, hogy mikor és melyik városban.

Enyedi külföldi tanulmányútja után öt évig a kolozsvári unitárius iskola igazgatója. Igazgatói és tanári működésére vonatkozóan Lőrinczi Mihály azt írja, hogy előadásait olyan szinten tartja, hogy – későbbi ellenfele, Szilvási János szerint – a külföldi tanárok is példát vehetnek róla.

Enyedi Györgyöt 1592-ben az Unitárius (ekkor még „Fgységshívő”) Egyház püspökévé választják. Püspöki tevékenységét illetően nem sok följegyzéssel találkozunk. Hat esztendőig tartó püspöksége alatt minden évben zsinatot hív egybe. Ezeket a fejedelem korlátozó rendelkezése következtében csak Tordán és Kolozsváron tarthatják. A zsinatok – Jakab Elek szerint („Enyedi György élete.” Ker. Magv. 1890) – az egyházi fegyelem megszilárdítására törekednek.

Ugyancsak Jakab Eleknel olvashatjuk, hogy Enyedi, mint pap, csak a magyar eklézsiát szolgálja. A szászoknak nem papja. Hatalmas egyházi szónok. Boros Györgynél olvassuk („Enyedi György”. Unitárius Szószék. 1910. 1–4. sz.), hogy a szószéken ritkán, vagy egyáltalán nem foglalkozik dogmatikai kérdésekkel. Beszédeiben

a mindennapi élet társadalmi és erkölcsi kérdéseit tárgyalja. Dézsi Lajos a beszédek korabeli állapotokra való vonatkoztatásait emeli ki. Boros György a beszédek – mondanivalójukon túl – tiszta stílusuk és költői emelkedettségük miatt ítéli értékesnek. Beszédeiben többször kikel a világi haszónért hitüket változtató főurak ellen. Lőrinczi Mihály írja, hogy Enyedi egyházi beszédei öt kéziratban maradtak fenn. Ezekből négy Erdélyben, egy kötet pedig Sárospatakon található.

Jakab Elek említést tesz Enyedi halotti beszédeiről. Arról a négy füzetnyi gyűjteményről, amely százhusz templomi beszédet is tartalmaz. Ezek – írja Jakab Elek – a görög és zsidó nyelvismeretéről, a Szentírás és az egyházatyák írásaiban való elmélyüléséről tanúskodnak. Klaniczay Tibor („A magyar irodalom története 1600-ig”) sajnálatosnak mondja, hogy Enyedi beszédei kéziratban maradtak. Ezek tartalmilag változatosabbak, mint más felekezeti társainak prédikációi. Bennük gyakran hivatkozik a pogány bölcsökre, s esztétikai megformálásuk is másokénál töretlenebb.

Az unitárius köztudatban úgy él, hogy Enyedi a Dávid Ferencet követő korszak legtermékenyebb és leghatásosabb egyházirodalmára, akinek munkái messzemenőleg meghatározzák az unitárius teológia irányát.

Enyedi első egyházirodalmi jellegű munkája a püspökségben elődje, Hunyadi Demeter fölött 1592. július 6-án elhangzott halotti beszéd („Oratio funebris”).

Jakab Eleknek erről a halotti beszédről Kénosi Tözsér János följegyzése alapján van tudomása. Amint a halotti beszéddel kapcsolatban megjegyzi, annak 1890-ben már egyetlen példánya sem ismert.

Enyedinek az 1592. évből – Dézsi Lajos és Klaniczay Tibor jóvoltából – még egy munkája ismeretes, a „Heliodoros” című görög nyelvű kalandregény latin fordítása. Dézsi úgy tudja, hogy Enyedi Báthori Zsigmond fejedelemnek ajánlotta e munkáját. A fordítás Kenyeres Ágnes szerint („Magyar Életrajzi lexikon.” 1967) kéziratban maradt.

A következő évből – 1593-ból – ismert Enyedi tollából a Balásfi Cserényi Mihály „Szent és megoszthatatlan háromságról” írt könyvének cáfolata, amely – mint Jakab Elek írja – öt fejezetben 49 állítást tárgyal. E cáfolatról, melynek latin címe „Responsio ad Michelis Chierényi de Balásfalva assertiones scholasticas de sanctissima et individua trinitate” – tud Zoványi Jenő is („A magyarországi protestantizmus 1565–1600-ig.” 1977). Dézsi úgy tudja, hogy e cáfoló irat nem maradt az utókorra. Jakab Elek az írásmű kéziratban való fennmaradásáról, Lőrinczi pedig a

nyomtatásban való megjelenés bizonytalanságáról tesz említést.

1594-ből Enyedi két munkája ismeretes. Az augusztus 4-ről keltezett „Craker Daniel beszercei városi jegyzőhöz írt levele”, amely a megértő és végtelen vallási türelmet tanúsító püspök lelkébe enged bepillantást. E levél megtalálható a volt beszercei evangélikus gimnázium 1862. évi „Értesítő”-jének 45. oldalán.

A másik, ez évből ismert Enyedi munka egy „Értekezés”, amely a korabeli problémák hű tükörképe. Ez értekezésben Enyedi Szilvási Jánosnak felel meg az unitarizmust „tűhegyre szedő” személyeskedő írására. Lőrinczi Mihály említi föl, hogy a polémia anyaga mindmáig kiadatlan.

1596-ból egy töredékes, latin nyelvű munka ismert Enyeditől. Ez Socinus Faustushoz írt „Scriptum de invocando aut non invocando in precibus Christo” néven ismert levél. Jakab Elek ezt a nyomtatásban soha sehol meg nem jelenő levelet nem tekinti önálló munkának. Benne Enyedi kellő óvatossággal és körültekintéssel fejti ki a közte és Dávid Ferenc tanítása közötti különbözőséget.

Enyedi teológiai főműve az 1598-ban kiadásra kerülő „Explicationes Locorum Veteris et Novi Testamenti ex quibus trinitates stabiliri solet” című latin nyelven írott könyve, melynek ismertetésével és méltatásával irodalomtörténészeink meglepően szép számmal foglalkoznak.

A munkát Jakab Elek („Kolozsvár története”. 1888. 557. old.) a kolozsvári sajtó, – Rupp Kornél („Tanulmányok a XVI. század vallásirodalmából” 1898) egyenesen a Heltai-féle nyomda termékének mondja, amelynek akkori tulajdonosa ifj. Heltai Gáspár. Fitz József („A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története” 1967. II. k. 186. old.) szerint a könyv közel 500 lapnyi terjedelemmel hagyja el a sajtót. Nyomdásza Makai Nyíró János. Többen fölemlítik, hogy mint tiltott könyvet, Báthori Zsigmond rendeletére nagyobb részben elégetik. Napjainkban csak 15 fennmaradó példánya ismeretes. A könyv másodszer 1619-ben, illetve 1620-ban jelenik meg. E munkát, amely lényegében a szentháromság újtestamentumi helyeinek cáfolata, Klaniczay az erdélyi unitárius irodalom legnagyobb hatású könyvei közé sorolja, amelynek 1684-ben Hollandiában latin nyelven való megjelentetése teszi lehetővé, hogy hozzáférhetővé váljon a fölvilágosodás nyugati úttörői számára is. A munka – írja Klaniczay – szigorúan tudományos jellegű. Úgyszólván az addigi teljes protestáns teológiai irodalom ismeretében foglalja össze azokat az érveket, amelyek a hagyományos értelmezések cáfolására alkalmasak. Lőrinczi azt ír-

ja, hogy ez a munka a híd, amely Dávid unitarizmusából átvezet a XVII. század unitarizmusába.

Jakab Elek többször említett munkájában megemlíti, hogy Enyedi könyvével kapcsolatban egész irodalom keletkezik, melyre a kritika mellett a megrovás, a kárhoztatás és a gúny jellemző. A külföldi cáfolók közül Jakab a legtudományosabb bírálóul Martin Jakab Würtemberg-i katolikus író-tanárt mondja, aki a „Három Istenről” című könyvével siet Enyedi cáfolására. A hazai cáfolók élén Milotai Nyilas István, a Tiszán inneni reformátusok püspöke áll. De a bírálók sorában ott van Szentkirályi Benedek, Gelei Katona István és a nagyszombati szász író, Pinxner Endre is. Lőrinczi Mihály Enyedi életével foglalkozó tanulmánya leszögezi, hogy a cáfolók csak Enyedi halála után lépnek föl. Így nem vele, hanem könyve mondánivalójával vívnak elkeseredett polémikus harcot.

A már említettek kivül Enyedinek még három olyan munkáját említjük föl, amely a róla szóló irodalomból ismert. Ezek: „A lengyel eklézsiának 1574-iki katekheziséhez írt magyarázat”, melyet Lőrinczi apokrifnak ítélt meg, – a kéziratban fennmaradó „Symboli apostolici fons et origo” és a „Tractatus Theologicus” című kézikönyv.

Gál Kelemen Enyedi teológiai álláspontja felől szólva hangsúlyozza, hogy az erdélyi unitarizmusban Enyedi az új tudományos irányzat megalapítója, aki az Isten-eszmét ésszerűen és tudományos alapon tolmácsolja. Szerinte Enyedinek köszönhető, hogy Dávid Ferenc eszméi nem merülnek feledésbe.

Enyedi György nem csak teológiai író. Ismert a világi irodalomhoz való fűződése is, ahol számottevő, vele foglalkozó irodalom található. Ez azzal magyarázható, hogy a XVI. században bontakozó világi irodalom nagyobb érdeklődésre tart számot ma is, mint az egyházi irodalom, amelynek a mindennapi élettől való elvonatkoztatása, jellege és hangneme messze áll a mai emberek túlnyomó többségétől.

Barta – Klaniczay („A magyar irodalom története a felvilágosodásig”. 1950) munkája a korabeli magyar irodalomról azt írja, hogy 1570 után szépirodalmunkra a nagyobb arányú kibontakozás jellemző, s a század utolsó évtizedei a világi epika megerősödését eredményezi. Az említett időszakban a szépirodalom fejlődését jelentős mértékben segíti az újraébredő humanista szellem. Íróink olasz humanisták műveit dolgozzák át, de nagy számmal fordulnak az antik mondavilág felé is. A népi reformációs mozgalom eredménye, hogy tárgyukat magyarul dolgozzák föl, ami azt jelenti, hogy latinul nem tudó olvasóközönségre számítanak. Ezek közé tartozik Enyedi György is, kinek egyetlen világi műve a „Gismunda és Giscardó története”.

A munka Szilágyi Sándor („Erdély irodalomtörténete”. Budapesti Szemle 1858) és Toldy Ferenc („A magyar költészet története”. 1867) szerint Berveldó latin szövegű munkájának feldolgozása. Jakab Elektől tudjuk, hogy e szerelmi történettel Enyedi külföldi tanulmányútja végeztével, hazatérőben, Bécsben találkozik 1574-ben. Azt barátja, Nagyszombati Komáromi Ferenc kedvéért fordítja magyarra Berveldó latin szövegéből. Sokszori újbóli kiadása annak a humanista elvnek kidomborítása, amely a szerelem jogát és a házasság szabadságát hirdeti. Az 1964-ben megjelenő „Magyar irodalomtörténet 1849-ig” ezt így összegezi: „Enyedi a historiában kifejti a nőnek a szerelemhez való jogát, az öröklött rang vagy vagyon biztosította feudális ideállal szemben a tudás és a jellem által szerzett erkölcsi értelemben vett igazi nemesség gondolatát.” Nemeskürty („A magyar népnek, aki ezt olvassa”. 1975) úgy ítéli meg, hogy „Enyedi a historiában a házasság felől másoknál demokratikusabban nyilatkozik, de ha el is ismeri a szerelem jogát, mégsem szerepeltet annak szemléltetésére – vallásos felfogásának megfelelő – tiszta erkölcsiségű emberpárt.”

Enyediről Jakab Elek azt jegyzi föl, hogy fizikailag gyenge, beteges ember lé-

vén nem élhetett hosszú ideig. 42 éves korában távozik az élők sorából. Közvetlen halálát bélköszvény idézi elő. Kósa János, az akkori főjegyző írja az 1597. évi november 29-én felvett consistoriális jegyzőkönyvben, hogy „elesett a mi fejünk koronája. Hírmeves püspökünk Enyedi György az Úrban elaludt”.

Ugyancsak Jakab Elek révén tudjuk, hogy egyháza néhai püspökének két emléket állít: egy márvány sírkövet és egy feliratos réztáblát. A márvány sírkövet egy hatyú és belevéselt jelképek díszítik. Feliratát Thoroczkai Máté készíti el és Máté Tamás vési sírköbe. Ennek szövege az alábbi: „A tudomány példaképe, szent erkölcsök szabályozója és az Isten igéjének legnagyobb magyarázója Enyedi György fekszik e kő alatt, Kolozsvár város első papja, egyházának feje. A föld és a tenger s a mélységes igék e jeles tanítója az egy Istennek volt tisztelője. E városban a gimnáziumnak és Krisztus nyájainak kegyes és boldog vezetője két ötévkörön át. Az idő az ezeröttszáz és kilencvenhetedik évi futását töltötte be, s miután negyvenkettődik életévének gyászos novembere földerült, csendes halállal múlt ki. Híred, neved él és mindig élni fog, míg e föld áll és sarkai forgatják az eget.”

A réz emléktábla ezt a föliratot őrzi: „Itt fekszik eltemetve a tudományáról, elméletéről és kegyességéről híres férfiúnak Enyedi György úrnak, az egy Atya Isten és közbenjáró Jézust hívő egyházak püspökének és Kolozsvár kerített város papjának teste, aki az iskolát hat éven át nagy sikerrel igazgatta, s ekkor élete bélköszvény által, kora 42. évében kioltatott az Úr 1597. évében, november 24én du. 4 órakor.”

Tulajdonképpen ezzel véget is ér Enyedi György püspök emlékének föllevenítése, aki kereken négyszáz évvel ezelőtt került egyháza élére s példát szolgáltatott az utókor hasonló tisztségviselőinek az unitarizmus fenntartásában.

Kelemen Miklós

Kisalföld 1991. október 14.

Filmisszé a Székelyföldről

Kincskeresők Orbán Balázs nyomában

„A szép Székelyföld az, mely legkevésbé van ismerve, melyről önmagunk is legkevésbé tudunk. Égető szükségé vált tehát annak felkutatása és ismerete” – így fogalmazott 1868-ban Lengyelfalván Orbán Balázs *A Székelyföld* előszavában. Hat év kitartó szorgalmával és szent törekvésével gyűjtött, majd helyezte a haza oltárára történeti, népcélti, régészeti leírásait és tájrajzát. Bejárta Székelyföld majd félezer falvát, többnyire gyalogosan. Útjai valódi fölfedező utak voltak: várakról, templomokról, más történeti emlékekről, szokásokról ő írt érdemlegesen

először, és sok vonatkozásban máig utoljára. Fotografált is, egyik úttörője a tudományos célokra szolgáló fényképezésnek.

Az ő szellemében kívánják végigjárni a Székelyföldet a XX. századvég Orbán Balázsai a kor technikai eszközével: magnókkal, kamerákkal, hogy újabb híradást készítsenek arról a földről, ahol azóta nem sokan jártak a lelki leltárkészítés, a szellemi feltérképezés nemes szándékával. Embereket faggatnak, vallatnak, zsenge ifjak, bölcs öregek mesélnek, fiatal nők és vénséges vénék kacagnak, sírnak, kántál-

nak életről, halálról, Istenről, természetéről, háborúságról, szeretetről és gyűlölködésről.

Egy archaikus, de működő világról gyűjtenek mozgóképeket. Olyan világról, amely nem az Isten háta mögött van, hanem itt Európában, egy karnyújtásnyira tőlünk, ahova mindenünnen csak földutak vezetnek. Dolgos, serény nép él ott, őszszetartó közösség. Éles eszűek, józanok, tréfára, leleményre mindig készek, büszkék, önértetesek, de a fölfuvalkodottságot nem tűrik.

Brassói unitáriusok

A középkorban Brassó Erdély jelentős szász városai közé tartozott. Lakói a tizenhatodik században, HONTERUS reformatori munkásságának eredményeként a reformáció lutheri irányához csatlakoztak. A századok során betelepülő magyarok elődeik hitét hozták magukkal, s létrehozták kisebb-nagyobb gyülekezeteiket.

A múlt század végén s az e század elején felgyorsuló polgárosodás és városiasodás a brassói magyarság létszámának a növekedését eredményezte. Az 1777-ben leány-egyházközséget alkotó unitáriusok számának emelkedése lehetővé tette, hogy önálló egyházközséget hozzanak létre. Az első világháborút követő létbizonytalanság, és egy jobb megélhetés reménye tovább fokozta a faluról való bevándorlást. S mivel minden rosszban van valami jó, a számban megerősödő unitáriusok 1936-ban felépítették első templomukat. Kívülről nem is látszik templomnak ez az épület, annyira elüt régi templomaink építészeti stílusától. De a hívek lelkiülete, s a lelkészek és kántorok munkája ezt is épp olyan lelki otthonná változtatja, mint bármelyik keresztény egyházat, ahol a hit és a jócselekedet igazságai mutatnak utat a társadalomban helyét kereső embernek. (És itt tegyünk egy kis kitérőt: az egyház szó jelentése: 'szent ház'; középkori szóalakja: *idház*. *Idvezül* és *idnap* – *innap* szavainkhoz hasonlóan az *idház* alakja és megváltozott a századok folyamán, s ma ezeket *üdvözül*, *ünnepe* és *egyház* formában használjuk. Az *üdvözülés* az elkárhozásnak az elcintéte, – halál utáni megszentülést jelent, az ünnep pedig eredetileg a pihenésre és megszentelésre szánt napokra vonatkozott.)

Ma kb. 4000 unitárius él Brassóban. Városi viszonylatban ez túl nagy közösség ahhoz, hogy egyetlen lelkész kellőképpen be tudná tölteni hivatását. Az elmúlt években Brassóban is ennek a felismerésnek és belátásnak köszönhetően jött létre az óvárosi mellett az újvárosi unitárius egyházközség *Májay Endre* és *Szász Ferenc* lelkészek vezetésével. Istentiszteleteiket felváltva tartják a közös templomban, énekvezérük is egy van (az Aranyosszékről, Várfalváról idekerült) Pálffy Domokos személyében. A lelkészi munka, a hívek látogatása azonban megoszlik az utóbbi évtizedekben mesterségesen felduzzasztott városban, ez pedig nemcsak a brassói magyarságot, hanem egyúttal tágabb közösségünket is szolgálja.

A gyülekezetépítő munka falusi környezetben sem könnyű, a nagyvárosi szétszórtságban pedig különleges hozzáállást, türelmet és erőfeszítést igényel. Ebben a helyzetben a belső emberek mellett a gondokra és a presbitérium tagjaira is nehéz feladat hárul, amely időben is sokra kötelezi őket. És itt meg kell említenünk *Sándor Gyula* óvárosi és *Lőrinc Ferenc* újvárosi gondnok nevét, akik tisztességgel betöltik hivatalukat. Rajtuk kívül még sok nevet felsorolhatnánk, most mégis csak *Burján Dénes* pénz-

tárnokra és *Rigó Gyula* presbiterre utalhatunk, hogy felvillantunk néhány arcot azok közül, akik a brassói unitáriusok életében a szervezés és ügyintézés ezerágú munkáját végzik. Legtöbbjük a kollektivizálás miatt hagyta el szülőfaluját; sokan vannak itt a két Homoród mentéről, Erdővidékről, az Oltmente falvaiból. A nagyváros elszíntelenítő körülményei között mindannyiuknak szükségük van a közösség megtartó, összefogó erejére.

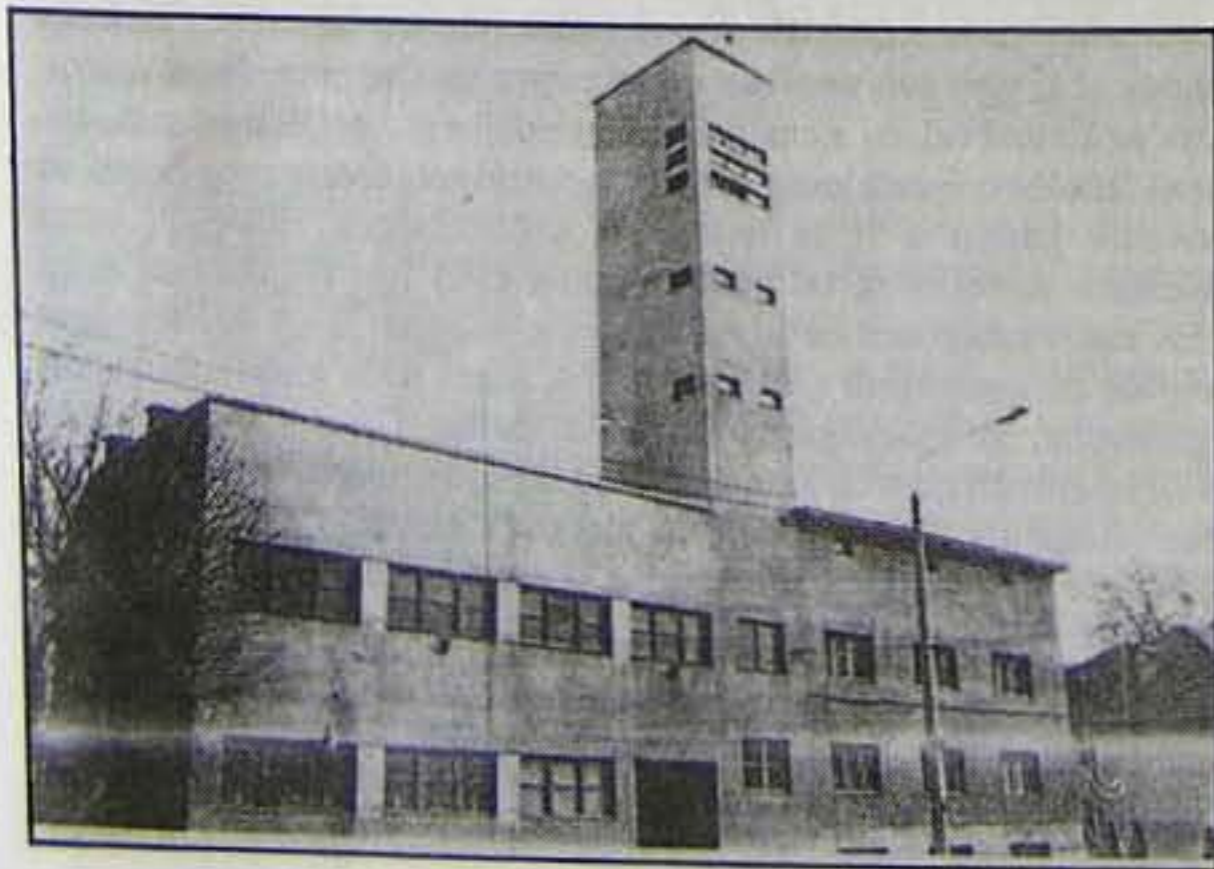
A szülőfaluból való elvándorlás akkor sem szűnt meg, amikor nagyvárosaink között Brassót is zárt várossá nyilvánították. Szecele város közelsége lehetővé tette, hogy akik Brassóban kaptak állást, ingázzanak. Az itt élő 52 unitárius család: a brassóiak leány-egyházközségét alkotja. Ezen kívül Bukarestben is van egy unitárius filia, melynek gondnoka a székelyderzsi születésű Veres Balázs. A fővárosi közösség 60–70 családból áll; lelkigondozásuk Szász Ferenc lelkész munkakörébe tartozik, aki néhány évvel ezelőtt segédlelkészként kezdte meg brassói szolgálatát, majd az ő kezdeményezésére jött létre helyben a második gyülekezet.

– A decemberi fordulat után az unitárius egyházban mi indítottuk újra elsőként a Dávid Ferenc Egyletet – mondja Szász Ferenc –, és ennek Ifjúsági Körét, mely hetente tart összejöveteleket. Ezekre az alkalmakra előadókat hívunk meg; előadás előtt *Gál Zoltánné Incze Hajnal* angol órát tart a fiataloknak, ezt követi a meghívottak szereplése, akik egy-egy közérdekű témáról tartanak előadást. Köztük említem meg *Fodor Sándor* magyartanárt, *dr. Kállay Ernő* nyugdíjas tudógyógyászt, *Pitó Lajost*, *Szabó Sámuel* történészt, a brassói magyar élet kiváló ismerőjét, Balázs Ferenc egykori munkatársát. A közeljövőben egy másik ismert történész, *Binder Pált* szeretnénk meghívni, és *Lendvay Éva* költőnt.

– E találkozókkal mellett, amelyek inkább „befogadó” jellegűek, meg tud-e említeni néhány „produktív” példát is?

– A fiatalokkal egyórás verses összeállítást hoztunk össze *Síralom a halálról* címmel, mellyel Olthévízen, Kökösen, Ürmösön, Felsőrákoson voltunk vendégszerepelni. A felsőrákosiak nemsokára hozzánk látogatnak, hogy viszonzják ottani fellépésünket. Az egyházközségnek kórusa van; megalakítása *Májay Endré* tiszteletes asszony fáradozásának köszönhető; az ő nyugdíjba vonulása óta Pálffy Domokos végzi az énekvezéri teendőket, beleértve a kórus vezetését is. A kórus betanulta a *Passiót*, melyet a múlt év Nagypéntekén videóra vettünk, hogy kívülről is láthassuk önmagunkat. A nyár folyamán ifjúsági köri találkozót szeretnénk szervezni azokkal a lelkészekkel, akik beindították falvaikban a Dávid Ferenc Egyletet, akik tehát tettek és tenni akarnak ezután is az egyházért.

Máthé Dénes

Unitárius sorsok

Varga Ferenc csepeli vállalkozó a pestszentlőrinci egyházközség ismert és nagyrabecsült presbitere. Dr. Jakab Jenő lelkész ajánlotta figyelmembe, hiszen ő tudja legjobban, milyen sokat segített gyülekezetének.

A tisztelendő úr lakásán találkoztunk. Varga Ferenc nem szívesen beszélt önmagáról, de elhalt szüleiről, családjáról, hitvallásáról szinte rajongással mesélt. Eközben lassan kibontakozott a válasz szerénysége miattjére is.

Édesapja bölöni unitárius családból származó iparos ember volt, aki az I. világháború utáni Magyarországon telepedett le és alapított családot. Hat gyermekét igaz keresztény hitre, kötelességtudásra, nemzet és hazaszeretetre nevelte. Fia szavaival élve arra, hogy az unitárius vallás segítő embercentrikussága teszi lehetővé, hogy az ember kifejlészve magában a jót, munkálkodjék önmaga és mások élete megkönnyítésén. Ezért Varga Ferenc a szülői házból hozta magával útravalóul a mérhetetlen szeretetet és emberiséget. Elmesélt egy kis történetet, amit azt hiszem érdemes volt lejegyezniem.

1951-ben, miután a család üzemét és ingatlanjait is államosították, az egyik szomszéd följelentésére az édesapa pár hónapra börtönbe került. Utána – milyen a sors – a feljelentőt csukták be. Egy tavaszi hajnalon látja a család, hogy az édesapa egy zsák krumplival a vállán indult kifelé. Megkérdezik tőle, hová viszi:

- Elvetem a krumplit.
- Hiszen a mienket már elvetette!
- De a szomszédék még nem vetettek!

– Hisz ő miatta került börtönbe!

– Az lehet, de ha most nem vetek nekik, nem lesz mit enni kicsi gyermekeinek.

Azt hiszem ehhez a történethez nem kell kommentár, mégis meglepődtem – pedig ezek után nem igazán kellett volna –, mikor kérdésemre, hogy most mi van az államosított vagyonnal, Varga atyánkfia azt felelte, az ország most nagyobb bajban van, ő semmit sem igényel vissza. Saját magáról, mint már említettem, nem szívesen beszélt szerénysége miatt. Annyit azonban mégis elmondott, hogy szerszámkészítőnek tanult, majd öt évig Nyugaton dolgozott. Családot későn alapított, de érdemes volt várnia, mert felesége, Marika, aki az egészségügyben dolgozik, méltó társa gondolkodásában és cselekedeteiben is. Lányuk 15 éves, zenélni tanul, egy kórusban énekel, és az életet máris rendkívül komolyan veszi. A család szórakozása hangversenyre járás, pihenésképpen együtt utazgatnak.

Beszélgésünk végefelé Varga Ferenc mondott egy-két olyan dolgot, amire talán érdemes lenne odafigyelni. Szerinte a gyülekezeteknek szorosabb kapcsolatot kellene kiépíteni egymással, a híveknek és a jószándékú embereknek össze kellene fogni az egyház megsegítése érdekében. Legfontosabbnak azt említette, hogy az Unitárius Egyház egy kis Erdély, és ehhez méltóan kell a magyarság érdekeit mindig képviselnie.

Bencze Franciska

Jézus Krisztus személyiségéről és szerepéről

TI PEDIG KINEK MONDOTOK ENGEM?

Mindhárom szinoptikus evangéliumban megtaláljuk azt a leírást, amelyben Jézus, Cezárea Filippi környékére érve, megkérdezte tanítványaitól, hogy „Engemet, embernek fiát, kinek mondanak az emberek?”. A válasz az volt, hogy van, aki Keresztelő Jánosnak, van aki Illésnek, van aki Jeremiásnak vagy egynek a próféták közül. Ezután a tanítványokat kérdezte meg: „Ti pedig kinek mondotok engem?”. Simon Péter így válaszolt: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia!” (Mt. 16, 13–16). Ez az egyszerű kérdés és a rendkívül tömör felelet a keresztény vallásos hit központi kérdése volt már Jézus életében is, és ugyanúgy rendkívüli jelentősége van ma is. Most a XX. század végén is arra a kérdésre kell választ adni a keresztényeknek, hogy az Ember–Jézus, vagy a Krisztus–Isten tükrözi-e teológiájuk lényegét? A mértékadó válaszhoz azt kell elsőben is tisztázni, hogy maga Jézus kinek tartotta magát, és mit kívánt meg tanítványaitól és híveitől?

Mind a három szinoptikus evangélistánál olvasható, de legjobban Lukácsnál, az a jelenet, hogy nyilvános működésének kezdetén Jézus a názareti zsinagógában Ézsaiás próféta könyvéből a következőket olvasta fel: „Az Úr Lelke van rajtam, mert felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek”, majd pedig így szólt a hallgatóságához „Ma teljesedett be az írás, fületek hallatára” (Lk. 4, 16–21). Jézus tehát már az induláskor, már tanítványainak kiválasztása előtt is, saját magát határozottan a Felkentnek, a Messiásnak, a Krisztusnak tartotta. Az Újszövetség olvasása meggyőzhet minket arról, hogy egész működésének ezt a messiási jellegét, saját személyének ezt a krisztusi tartalmát határozottan vallotta, és feltétlen elismerését meg is kívánta. A számariai asszonnyal folytatott beszélgetése híven példázza azt, hogy

Krisztusként való küldetését működése során is kifejezetten hangsúlyozta. Amikor az asszony azt mondta, hogy messiás jön, akit Krisztusnak neveznek és ő majd kijelent nekünk mindent, akkor Jézus így válaszolt: „Én vagyok az, aki veled beszélek” (Jn. 4, 25–26). Hozhatunk példát arra is, hogy kiválasztottságát a rá váró halálos ítélet előtt változatlanul fenntartotta, és amikor kihallgatásakor a főpap azzal fordult hozzá, hogy „Az élő Istenre kényszerítlek Téged, mondd meg nekünk, Te vagy-e a Krisztus, az Istennek Fia?” akkor Jézustól azt az egyértelmű választ kapta, hogy „Te monád” (Mt. 26, 63–63). Ezekből a jézusi kijelentésekből nem csupán az tűnik ki, hogy Messiás voltát, Istenfiúságát már kezdettől fogva tudatosította, hanem az is, hogy ennek lényegét tanításaiban és tetteiben jelölte meg. Nem misztikus születésével és nem is kereszthalálával vált Krisztussá, hanem lelkében érezte meg a kiválasztottságot, érezte meg hozzá az Istentől kapott erőt és hatalmat. Küldetésének lényegét, ezzel Messiás szerepének tartalmát Pilátus előtt így fogalmazta meg: „Én azért születtem és azért jöttem a világba, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról (Jn. 18, 37): A Jézus által kinyilatkoztatott igazságok, az igazságért vállalt élet és halál jelentik a krisztusi életmű elévülhetetlen hatását. Az igazságok megismerése és a jézusi életpélda követésére való törekvés vezethet minket az üdvösségre. A tévelygés felismerése, a rossz útról való megtérés, az életre és igazságra vezető jézusi út követése jelenti számunkra a megváltást.

Vallástörténeti tény, hogy a Jézus halálát követő első évszázadban már megindult az őskeresztények között Jézusnak Istenné való felmagasztalása, az Atya–Istennel egylényegű Fiú–Isten

megvallása és teológiájukban egyre erősödő kulcsponti jelentősége. Az evangéliumok szövegének tanúsága szerint azonban sem Jézus, sem közvetlen tanítványai, sem az evangéliumok szerzői még nem vallották Krisztus Istenségét. Jézus beszédei nem hagynak kétséget abban a tekintetben, hogy magát ugyan feltétlenül a Messiásnak, a Krisztusnak vallotta, de rendületlenül hirdette Istennel szembeni alárendeltségét. Amikor az első húsvétkor felment Jeruzsálembe, akkor a templomban így szólt: „Az én tudományom nem az enyém, hanem azé, aki küldött engem” (Jn. 7, 16). Ugyancsak a János szerinti evangéliumban olvashatjuk Jézusnak egy másik mondását, amely szerint „A Fiú semmit sem tehet önmagától” (5, 19), illetve később így: „Mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki elküldött engem, az Atyáét” (5, 30).

Igaz, több helyen olyan idézetet is találhatunk az evangéliumokban, amelyeknél a szöveg úgy is értelmezhető, miszerint Jézus magát az Atyával egyenlővé tette volna. Valóban azt olvashatjuk a János szerinti evangéliumban, hogy: „Én és az Atya egy vagyunk” (Jn. 10, 30). És ugyanabban az evangéliumban az is áll, hogy: „Én vagyok a világ világossága”; hogy „Én vagyok a feltámadás és az élet”; valamint, hogy: „Én vagyok az út, az igazság és az élet” (Jn. 8, 12; 11, 25; 14, 6). Jézusnak ezeket a kijelentéseit aligha lehetne úgy értelmezni, hogy saját személyét Istennel állította volna. Emlékezzünk csak arra, hogy Jézus milyen Isten-képet nyilatkoztatott ki? Azt mondta, hogy Isten lélek, hogy Isten igazság, hogy Isten szeretet. Ezzel a csodálatos tartalmú Isten-fogalommal olyan Istent állított a kereszténység elé, amely a legtökéletesebb összhangban állhat akár a legmodernebb világképpel is, a világmindenség és az emberi gondolat fejlődésével is, és az ember legmélyebb hit- és érzelmvilágával is. Amikor Jézus az Atyával való egységéről beszél, akkor Istentől nyilvánvalóan, mint Lélekről, mint Igazságról, mint Szeretetről szólhat. Ez nem érthető úgy, hogy magát Istennel egyenrangúnak, nem teremtettnek, hanem teremtőnek vallaná, ami viszont nem jelenti azt, hogy nem lehetne hinni Jézus lelkének, szeretetének, igazságának tökéletességében. Ebben mondható egynek, egylényegűnek a Mennyei Atyával.

Pál apostol levelciben már találunk olyan szöveget, amelyben Krisztus Jézust Istennek vallja. Ezt teszi például a rómaiakhoz írt levelében (Rom. 9, 5), amikor azt mondja, hogy test szerint a zsidók közül származik a Krisztus, aki mindenek felett álló, mindörökké áldott Isten. A filippieknek írt levelében pedig azt (Fil. 2, 6), hogy Krisztus Jézus, mint Isten, az Istennel való egyenlőséget nem tartotta olyannak, amelyhez feltétlenül ragaszkodnia kell, hanem hasonló lett az emberekhez. Jézus Isten-voltának ez a páli megfogalmazása nagyon hasonlít a Példabeszédekben a teremtésben elsőnek alkotott Bölcsességhez, aki részt vett Isten segítőként a teremtés munkájában. Eszerint kivételesen találunk példát arra is Pál apostolnál, hogy Jézust Istennek vallja, de egyébként nem ez a jellemző, hanem, hogy Krisztusnak, Istenfiának, Urunknak nevezi. Nem hirdeti Istennek, hanem világos különbséget tesz közte és Isten között ilyenképpen: „Mert egy az Isten, s egy a közvetítő Isten és ember között, az ember Krisztus Jézus” (Tim. 2, 5). De kijelenti a korintuszi gyülekezet előtt is, hogy: „Nekünk egy Istenünk van, az Atya és egy urunk, a Jézus Krisztus” (1 Kor. 8, 6).

Az ellentétesnek tűnő kijelentések talán feloldhatók, ha be tudunk illeszkedni Pál apostol sajátos gondolkodásába. Észrevehetjük a páli teológiának azt a jellemző vonását, hogy míg a múltba nézve erősen kötődik az Ószövetséghez, a zsidó hitvilághoz és hagyományhoz (aminek következtében a teremtés és a bűnbeesés pillért jelent teológiája számára, amely mindig visszatér), addig a jövőbe tekintve az Újszövetség minden szerzője közül kiemelkedik csaknem kozmikus hatókörű szemléletével. A mai kereszténység számára a páli teológiának olyan tételei, amelyek „konzervatív” tartalmúak (így a bibliai teremtés ősbűne és az eredendő bűn) egyre kevésbé tarthatók, méghozzá nemcsak szabadelvű és unitárius, de igen tekintélyes katolikus és protestáns teológusok nézőpontjából is. Az ősbűn és az eredendő bűn tanának feloldása eddig meghatározó jellegű hittételek újra fogalmazását (így

például a megváltás, az üdvösség, a feltámadás és az örökélet megítélését is) indokoltá, sőt egyre inkább egyenesen elkerülhetlenné teszi. Ha az ebbe a körbe tartozó teológiai kérdésekben nem kívánjuk is Pál apostolt követni, az nem változtatna azon a tényen, hogy senkinek sem volt olyan örökre ható óriási szerepe a kereszténység „győzelmében”, mint neki és azoknak, akik az ő útját járták. A jelen kereszténység „krisztológiája” nem ok nélkül állítja, hogy Pál apostol tanításaira építkeznek. Valóban, írásaiban Krisztus Jézus áll a fő helyen és maga Isten inkább közvetve, míg Jézus közvetlenül jelenti teológiájának – krisztológiájának lényegét. Miként nagyon szemléletesen mondja is, hogy Jézus Krisztus az Istennek az ember felé forduló arca. Bármennyire is a Krisztus Jézust helyezte igehirdetésének központjába, azt a lépést ő még nem tette meg, hogy Jézust Isten második személyének jelentse ki, mégha kivételesen fel is villan benne Jézus istenségének gondolata. A háromszemélyű Egyistenhite ugyan már a Kr. utáni 2. évszázadban kialakult és a 3. században egyre inkább uralkodóvá is vált, de az Újszövetség szerzői, sem az evangélisták, sem pedig Pál apostol ezt még nem fogalmazták meg. Nem vallották – az Újszövetség tanúsága szerint – Jézus Istenségét, de feltétlenül vallották Jézusnak Krisztus-voltát, és éppen ez jelentette kereszténységük lényegét.

„Bizony mondom néktek, hogy egy próféta sem kedves a maga hazájában” (Lk. 4, 24) volt Jézus keserű kifakadása a názáreti zsinagógában, amikor bejelentette, hogy Isten Felkentjeként megkezdte az evangélium hirdetését. A názáreti zsidóság még nem is tudta, hogy Jézus mit szándékozik tenni, vagy mondani, máris visszautasították, sőt meg is akarták ölni azért, mert magát a Felkentnek jelentette ki (noha ott élt körükben, hús-vér ember volt, szüleit is jól ismerték). Az ő várakozásuk az volt, hogy a Messiás rendkívüli származású és csodás születésű, emberfeletti személy kell legyen. A határozott szembenállást nem csupán induláskor, a názáreti zsinagógában tapasztalta Jézus, hanem egész működése során is. Tanítványaitól és híveitől elvárta ugyan messiási küldetésének elismerését, mégis azt kívánta tőlük, hogy másoknak ezt ne hirdessék (és ne fokozzák ezzel is a vele való szembenállást).

A zsidóság úgy hitte, hogy Jahve akaratát Mózes nyilatkozta ki és a mózesi törvények megtartása jelenti egyben az üdvösség biztosítását is. Ezek a törvények részletesen leírják és szabályozzák mind az Isten iránti engedelmesség, hűség és félelem tartalmát és fontosságát, a vallási szabályok egész rendszerét, mind pedig a társadalmi-gazdasági életben követendő elveket és gyakorlatot. Ezek a nagyon részletes, ám áttekinthető szabályok a nép számára feltétlenül megkönnyítették a Jahvének tetsző magatartás követését, hiszen a helyes út biztonságának érzését is jelentették. Ugyanakkor a törvények nagyon szerteágazó részletessége a népet az írástudók, a farizeusok és papok szoros követésére intették, hiszen csak ők ismerték jól a szent könyveket, tőlük lehetett a törvény hiteles magyarázatát várni. A zsidóság vezetői következetesen szembefordultak Jézussal, Messiás voltát nem fogadták el, Istenhez fűződő kapcsolatát pedig egyenesen Jahve káromlásának tekintették. Jézus is végig tudatában volt annak, hogy nem tudja őket meggyőzni és megtérésre bírni, miként annak is, hogy végül keresztre fogják feszíteni.

Jézusnak, mint történeti személynek az elfogadása önmagában még nem tesz kereszténnyé. Erkölcsi tanításait elismerni, sőt elfogadni még mindig nem meríti ki a kereszténység lényegét. Jézusnak, mint Krisztusnak a megvallása azt jelenti, hogy a keresztények számára Isten a Jézustól kapott kinyilatkoztatás szerint létezik. Jézus Krisztus megvallása azt is jelenti, hogy fellépését az emberiség számára új korszak kezdetének ítélik, amelynek fejlődése éppen Krisztussal együtt az örökkévaló Istenhez tart. Jézus Krisztus megvallása azt is jelenti, hogy képesek vagyunk Istent, Jézust, Világmindenséget, Emberiséget, Önmagunkat szervesen összetartozó egységes és dinamikus valóságnak tartani.

Dr. Sztankóczy Zoltán

Ma és holnap

Harmadik esztendeje annak, hogy hazánk új társadalmi berendezkedést kezdett építeni. Alakuló új világunkban az egyházak is keresik a helyüket. Azal szeretnénk foglalkozni, hogy milyenek jelenlegi adottságaink, és mit lehet és kell tenni.

A Magyarországi Unitárius Egyház „szórványjellegű”. A hívek kisebb (3–50 lélekszámmal) csoportokban élnek szerte az országban, és a még néhány ezres budapesti gyülekezet is egy kétmillió világváros unitáriusait fogja össze. Ilyen feltételek között nagyon nehéz közösségi életet teremteni. Ennek érdekében fel kell kutatni minden magyarországi unitáriust és hozzákapcsolni a hazánkba kialakult egyházközösségekhez. A Teológiai Intézet és a lelkészek együttes munkájával, lelkészek és világiak kezdeményezésére, és a már meglévő szórvány-egyházközösségek tapasztalatainak figyelembevételével olyan módszert akarunk megalkotni, amelyik lehetővé teszi, hogy minden hívő unitáriust elérhessünk, és számukra a vallásos élet gyakorlását és gyermekeinek a hitoktatás lehetőségét biztosítsuk.

Őszintén meg kell mondjam, hogy ez óriási feladat a jelenlegi lelkészi kar számára. Viszont ha megbirkózni nem tudunk vele, lassú felmorzsolódásunk elkerülhetetlennek látszik. A múltban kialakult a szórványgondnoki rendszer egyházunk életében. Ez jelesen vizsgázott. Sajnos azonban az idősebb gárda lassan kiöregszik, és utánpótlást képezni kell. Ezért határozta el Teológiai Intézetünk, hogy levelező tagozaton gyülekezeti munkásokat képez az önkéntes jelentkezőkből, akikkel a középiskolai szintnél elmélyültebben ismerteti meg az unitárius hit szépségeit. Egy ilyen hároméves kurzus már lement, és annak tapasztalatai figyelembevételével végleges formában szeretnénk önteni ezt a képzést, megismertetve a hallgatókkal az unitárius múlt eseményeit, az alapvető hittani

elveinket, erkölcsstanunkat, hogy esetleg még a hitoktatási feladatokat is elláthassák. Mi nem akarunk konkurenciát teremteni az unitárius lelkészképzésnek. Segítőtársakat szeretnénk a lelkészek mellé állítani.

Valamit ne felejtsünk el. Az erdélyi talajból Magyarországra került szórványgondnokaink a három erdélyi unitárius gimnázium termőtalaján nevelkedtek fel. Nekik természetes volt az unitárius hit világa, de a Magyarországon nevelkedett hitestvéreinknek nem volt meg a lehetősége ennek a tiszta forrásnak vizét élvezni. Még az 1989-i események hatásaként Magyarországra települt unitárius testvéreinknek sem, hiszen a romániai kultusztörvény egyetlen iskolát sem hagyott meg a magyar egyházak kezében, sőt az általános és a kommunista érdekszférába került államok vallásellenessége mellett a lelki és fizikai terror minden eszközével magyarságuktól is meg akarták fosztani őket. Ha unitárius hitünk tisztaságát, korszerűségét, igazságos voltát tudatosítani akarjuk híveinkben, fontos, hogy minél szélesebb körben és minél tudatosabban ismertessük meg azokat.

Hozzá kell tegyem még azt is, hogy az idők váltakoznak, és a mai életben a mai ember keres választ lelki problémáira. Az unitárius vallás alapjait, Jézus tanítására építkezve, Dávid Ferenc rakta le és az időtálló, nem változó, de hittani elveink és erkölcsi normáink alkalmazása függ a napi élettől és a mai életet megélő hívők igényétől. Ezért meg kell fogalmazni az ezredforduló unitárius felfogását. Erre pedig a világiak segítségét is várjuk. A Pécsi Disputa jegyzőkönyvében említi Válaszuti György, az unitárius vitázó, hogy több alkalommal észrevette, hogy világi egyháztagjai is milyen lelkesedéssel és szakértelemmel kapcsolódtak a disputa menetébe, amit ő örömmel engedett meg, visszatartván saját

magát, mert érezte, hogy a tudatosan kiépített hit sokkal gazdagabb, mint a tanult vallásosság. Maga Skaricza Máté is, a nagy tudású református vitázó jegyzi meg: Ti mindnyájan teológusok vagytok. Ezzel a szellemmel kell építsük, egyháziak és világiak egyaránt, unitárius hitünket.

Várom a hozzászólásokat!

Szász János

PÁLYÁZAT!

A „Korond–Dunántúl” alapítvány pályázatot hirdet unitárius gimnáziumi, illetve középiskolai tankönyv megírására. A könyv az unitárius hitvilág és történelem áttekintő szintézise legyen és olyan színvonalú, hogy esetenként érdeklődő nem unitáriusoknak is tájékoztatót adjon hitünkről. Szerepe olyan kell legyen, mint az évtizedekig jó szolgálatot tevő „Unitárius Kis Tükör” szerepe volt. Többen is pályázhatnak közös munkával.

A könyv a középiskolai osztályok számára megfelelően négy részre kell tagozódjon:

I. Bevezetés a vallás világába. Az unitárius gondolkodás alapfogalmai. – II. Unitárius Egyháztörténet. – III. Unitárius Hittan. – IV. Unitárius Erkölcsstan. Unitárius szertartások és egyházszervezet.

A pályadíj 10 000 forint, határidő 1992. december 31.

Mindenféle felvilágosítást ad Szász János, a kuratórium elnöke:

(1184 Budapest, Építő utca 28. c. IV. 18. Tel.: 1477–234 az esti órákban.)

Halottaink

Szomorú szívvel búcsúzott a Dunántúli Szórványegyházközösség Szabó Sámuel atyánkfiaától, aki korábban főtanácsi tag volt. A temetés Pécs-Hirden volt 1992. február 25-én, a temetést Szász János lelkész végezte.

Magyar-csángó jelenlét Moldovában

I. rész

Tényfeltáró lapozgatás a moldvai magyarok-csángók történetéről. Területileg főleg Bukovinában és annak is Románia területén, nagyobb számban Moldvában, kisebb számban Erdélyben, Brassó körül (hétfalusi csángók), a románsággal nagymértékben összeolvadt népcsoport a csángóság.

Eredetük a tudomány még nem tisztázta teljesen. Legvalószínűbb, hogy a honfoglaló magyarok Etelközben visszamaradt töredéki települtek le a Kárpátoktól Keletre, és itt a X. századtól kezdve a kunokkal keveredtek. Számukat növelték az Erdélyből e területre menekült magyarok, székelyek. Így pl. a XV. század első felében az erdélyi huszita üldözés idején sokan kerestek és kaptak menedéket a moldvai fejedelemségben. Húsz várost a menekültek létesítettek. A huszita biblia Moldovában készült. A székelyek közül sokan a mádfalvi veszedelem után Bukovinába, Moldovába menekültek.

II. Endre magyar király (1205–35) „a mi embereink”-ként emlegeti a Kárpátoktól keletre élő Kunországba költözött magyarokat. Ezek a magyarok képezik a mai csángómagyarok első csatáját. Mai napig viselik ezt a nevet a Barcaságban és Moldovában.

„A Kárpátok keleti lejtőjére, a Kunországba telepített magyar csoport a Moldovában napjainkban is élő csángómagyarság képezi a csángóság második rétegét.”¹

A kunok püspökévé Theodorik dominikánust szentelték fel, aki korábban egy magyarországi dominikus ház priorja (házfőnöke) volt. A „Rex Cumaniae” címszó azóta szerepel a magyar királyok címei között. Az új püspökség gondozására és segítségére a Kunországban maradtak képezik a napjainkig ott élő csángómagyarok őseinek harmadik csoportját.

A román sajtó, a szakemberek gyakran kifogásolják, hogy a csángók történetét főképpen, esetenként kizárólag magyar források alapján ítélik meg. Olvasóink bővebb tájékoztatása érdekében ezúttal idézünk néhány neves román szerző, tudós írásban megjelent állásfoglalásából is.

A Román Tudományos Akadémia kiadásában megjelent a Jelenkori Román Irodalmi Nyelv Szótárban a „ceagau” címszónál ez áll: „A csángó olyan személy, aki a Bákó környékén letelepedett magyarság részét képezi.” (I. kötet C-C, 1955, 379. pag.)

Ehhez a tárgyilagos megállapításhoz nem fér kétség. Am ugyanaz az intézmény – a Román Tudományos Akadémia – 1986-ban megjelent Kis enciklopédia szótárában már a következő meghatározás áll: „A csángók román eredetű, két nyelvet beszélő nép.”

Nem kommentáljuk az egymást kizáró két állítást.

G.I. Iahovari, C.I. Bratianu, Grigore G. Tocilescu: Marele Dictionar Geografic – Földrajzi Nagy Szótárban (1898–1904) ez áll: Bákó vármegye lakói legnagyobb részben románok, de találtunk a földműves nép között régi kolóniákat is, melyek magyar eredetűek, és megőrizték mai napig nyelvüket és katolikus vallásukat. Megtartották etnikai karakterüket, oly mértékben, hogy vannak egész falvak csángó családokkal, ahol nem tudnak egyetlen szót sem románul, mint pl. Forrófalva, Klézse stb. (Az 1930. évi hivatalos román népszámláláskor 47 138, lakosság 18,1 százalék volt magyar, katolikus.)

Radu Rosetti, román író: *A magyarok és a moldvai katolikus püspökségek* (1925) című munkájában kertetés nélkül kimondja, hogy a csángómagyarok közösségének keletkezési ideje egybeesik a moldvai fejedelemség létrejöttével, vagy még korábbi. Állítja, hogy Moldova jó részének a toponómiája magyar.

Ez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a csángómagyarok őslakók Moldovában!

Mihail Kogalniceanu (1817–91) haladó román államférfi és történelmi író, 1857-ben, az ideiglenes országgyűlésen szót emelt mellettünk, 52 javaslatot terjesztett elő „nem ortodox keresztény polgárok jogainak elismeréséről”. Beszédében többször is kitért a csángókra, s különösen a szabófalvi Rab János esetére, akit egyhangúlag képviselőnek választottak, de azt hivatalosan nem fogadták el, mondván, hogy Rab János katolikus. „Legyünk igazságosak Románia összes fiaival szemben, mert mindenek felett tisztelnünk kell másokat ahhoz, hogy szabadságunkat kiérdemeljük.”²

A legnagyobb román történész – N. Iorga –; *Románia, ahogy 1918-ig volt* című könyvének II. kötetében a 229. oldalon így írt: „A valóságban a magyarok betelepülése a Szlanik-füldőre jóval korábbi, mint a vállalkozójuké. Még a XIII. század elején lépték át a kunok a katolikus püspökségnek a területét, a határ Szeretig ért. Annyi évszázad óta megőrizték régi székely nyelvüket és a saját törvényeiket. Valóban abból a népből származnak? Kétségtelenül igen, mert az 1200-as évek körül a Szeret folyó túlsó oldala magyar területnek számított.”

És még folytatni lehetne a cáfolhatatlan magyar-román idézeteket. De talán néhány mondatban az akkori fejedelmek magatartását is fel lehetne villantani.

Sándor vajda, a poszedai győztes Basarab Ungrovlachia vajdái voltak. Sándor szimpátiát mutatott a katolicizmus iránt.

„Sánta Péter (1578–1591) Moldova vajdája nagy érdeklődést mutatott a Moldovában élő magyar katolikusok iránt, és ezt tettekkkel is kifejezésre juttatta. 1591-ben Sánta Péter vajda kimutatást készített Moldova egész népességéről. A kimutatásnak az ad külön jelentőséget – Domokos Pál Péter –, hogy Tatrosnál „santai” formában a csángó név is előfordul, írott formában először.”³

Bucovia-Bakó: Hajdan ez a város a moldvai vajdák fő székhelye volt, főleg abban az időben, amikor a magyar Margit, István vajda felesége virágban volt. Az erdélyi vajda leánya kolostort alapított a minorita barátok részére.

A moldovai vajdák a latin, a német és a magyar nyelvtudása miatt írnokeikat és titkárait a kotnári (csupa magyar és német lakta település) a katolikusok közül választották.

Akit az idézett magyar, román és más nemzetiségű tudósok írásai nem tudtak meggyőzni arról, hogy Ioan Robu, bukaresti katolikus érsek állításával szemben a csángó magyarok nem románok, hanem Moldova alapításakor már ott élt magyarok, de mégis szeretne tisztán látni és meg kíván szabadulni begyöpösödött előítéleteitől, amelyet a szélsőséges nacionalisták, fasiszták és a diktatori rendszer alakított ki bennük, azok forduljanak bizalommal két koronatanú írásához; olvassák el:

1. „Codex Bandinust” (1646–1648), melyet Bandin Márk, bosnyák eredetű franciskánus szerzetes 1646. október 19-e és 1647. január 20-a között a moldvai provinciához tartozó katolikus községek személyes bejárása után állított össze és küldött a pápának. Ezt olvassa el, aki tisztán akar látni!

2. Domokos Pál Péter: *A moldvai magyarság* című megrendítő munkáját. Ő is sorra látogatta és a személyes tapasztalatait, valamint a „de Propaganda Fide” levéltárában őrzött jelentéseket, iratokat is áttanulmányozta és ötvözte saját tapasztalataival.

Mindketten minden fontos adatot rögzítettek: a csángómagyar települések nevét, a római katolikusok adatait, a lakók névsorát, az 1930-as népszámlálás kritikailag értékelt adatait is megismerhetik az érdeklődők. A Forrás között könyvtárnyi szerzőt – magyart, román, latint, németet, olaszt, franciát mutatnak be – 10 egész könyvoldal terjedelemben.

(A számozott idézeteket Domokos Pál Péter könyvéből meríttem.)

A következő – II. részben –, a tragikus sorsú csángómagyarok anyanyelvükért, hitükért, nemzeti öntudatuk megtartásáért való küzdelemről kívánjuk tájékoztatni kedves olvasóinkat.

dr. Kovács Péter

Húsvéti ima

Teremtő és újrateremtő Isten,
mi Atyánk a Mennyben!

Húsvét hajnali áhítatunkban egy kérdés hajt ki a lelkünkben: hogyan kössük hozzád szőlővesszőnyi életünket? Megérezzük a választ. Egy fény sugarnyi ígét hallunk, mely a Mennyek országától földi életünk színteréig vezet a feltámadás, a teremtés és újrateremtés örömeit. Egy hajókötélnyi erőt látunk feszülni magunk és gondviselésed között, melyben megfogózatunk.

Visszafelé sodor az ár. Erős és ellenállhatatlan áramlás sodorja életünket arra, amerről jövünk. Vissza a kezdethez, oda, ahonnan mindent újra kell indítanunk.

Visszazuhanni félelmetes, akár a halál. Nem mindent tudunk újrakezdeni. Nem minden nap van húsvét hajnala. És zuhanás után sohase onnan kezdjük újra, ahonnan visszaestünk.

Az előről kezdett élet örömmel tölti el a lelkünket. Azzal a reménységgel, hogy egyszer tán mégse fogunk visszaesni, és véghezvihetjük, amit elindítottunk. Ezért fogózatunk bele segedelmedbe erősebben, eltökéltebben, mint mostanig. Ezért keressük a fogózatot, amit kínált, aminek Jézus kezébe tetted le a másik végét. Mi fogózatunk, ő meg vonatja, húzza fölfelé vissza-visszasodró életünket.

– „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és még megterheltek, és én megnyugtatlak titeket.” – Véghetetlen szeretetével szól hozzánk, amikor mindnyájunk terhét a vállára veszi.

– „Az én igám gyönyörűsége és az én terhem könnyű.” – Ezzel bátorítja közülünk az erősebbeket, akik részt vállalnak vele a küzdelemből. Vajon ki olyan erős, hogy akkora iga és annyi teher könnyű és gyönyörűsége legyen neki?!

– „Valaki énutánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét, és kövessen engem.” – Felhívására ím jelentkezünk. Vontatottakból legyünk vontatók, segítettek közül segítők legyünk vele. De hányan meg hányan és mennyi mindent nem bírunk megtagadni az életünkben! Milyen kis hányadát tudjuk vállalni a keresztünknek.

A többi mind Jézusra marad. Saját terhe mellett a miénk jórésze, saját keresztje mellett a mi maradék keresztünk. És ő húzza, vonatja a nagy, úszó keresztet. Nem ő az, aki nem bírja, mi vagyunk, akik fogózni sem elég kitarással tudunk. Nem ő hagy el minket, mi hagyjuk magunkat elsodródni tőle.

Addig van reményünk, amíg imádkozni tudunk. Amíg Hozzád és Fiadhoz kötjük életünket, minden imádság egy-egy feltámadás. Ameddig imádkozunk, ő feltámad nekünk, és mi is feltámadunk neki. Amint kapcsolódnak, ahogy fűződnek egymásba imádságaink, így épül bele életünk a Te országod kősziklán emelt templomába. Egyre ritkább, egyre kisebb lesz a visszasodródásunk.

Olyan lesz életünk, mint az olvadó tél vizéből kibontakozó tavasz. Kezdetben vissza-visszatér a tél. Előbb a csírákat is féltünk, majd a gyümölcsvirágért reszkettünk. De még a nyár kapujában is megveszi olykor szőlőtermésünket a rosszra forduló idő.

Valami mégis mindig megmarad. Annyi, hogy küzdelemünkben a tavasz kerülhessen ki győztesen: a teremtés és újjáteremtés, a feltámadás, az örömeit.

Amen

Nyitrai Levente

Önigazolás...

Pilátust a profán források kegyetlen embernek, vérengző hatalmasságnak mutatják. Rejtély, miért volt olyan jóindulatú Jézus ügyében. Ez a jóindulat annyira elmentés a jellemével, hogy emiatt Hernádi Gyula kétségbe vonja a róla szóló evangéliumi elbeszélés hitelességét (Új Idő 1989. május 15., 17–18. l.).

Mind a négy evangélium híradása ugyanaz: Pilátus a védtelen embert menteni próbálta. Mikor pedig akarata ellenére ítélnie kellett, megaláztatnak érezte magát. Meg is tett mindent, hogy sértett

önérzetének elégtételt szerezzen. „Elhatárolta magát” saját ítéletétől.

Első kísérlete a kézmosás volt. Ezzel kapcsolatosan sokaknak van kételyük az esemény leírásának szokásos értelmezésével szemben, mert a kézmosás zsidó hagyomány volt, a rómaiak jelképes cselekedetként nem ismerték. Kétféle magyarázattal próbálkozhatunk: 1. Nem kézmosással, hanem valami más módon igyekezett „vétlenségét” bizonyítani, de eljárását az evangélista a maga népének jelképrendszerére kódolta át. A jeltudomány lo-

gikája megengedi ezt a feltételezést. 2. Valóban kezét mosott; még erre a zsidó gesztusra is hajlandó volt, hogy igazolja magát.

A főpapok a kereszt tetejére illesztett felirat („a zsidók királya”) megváltoztatását kérték, mert sérelmesnek tartották magukra és a népre nézve. Az ingerült Pilátus azonban éppen ezért ragaszkodott hozzá: meg akarta szégyeníteni ellenfeleit, akik a döntés pillanatában föléje kerekedtek.

A rómaiak nem engedték eltemetni a lázadókat, holttestüket a dögevő állatokra bízták. Pilátus azonban engedélyezte Jézus temetését, s ezzel ismét jelezte, hogy a politikai vádat nem fogadta el. A köztörvényes bűnözők holttestét átadták a hozzátartozóknak, ha a római hatóság így látta jónak. Arimathiai József azonban nem volt Jézus rokona. Pilátus tehát az elítéltet *semmiben* nem látta vétkesnek, s ezt a világ értésére adta minden olyan intézkedésével, amelynek meghozatalában nem akadályozta a zsarolás. Jézusnak mint a római jog szerint vétkes személynek adták meg a végtisztességet.

A prokurátor értesült a feltámadásról. Az evangéliumi elbeszélésből sejtethetjük, hogy kárörvendve hallgatta a hírt – bár valószínűleg nem hitte el, és újabb „megelőző” intézkedésre nem volt hajlandó. Így írja a *Quo vadis?* című regény szerzője, a nagy lengyel író, Sienkiewicz is egy novellájában, amely Jézus haláláról és az azt követő két nap eseményeiről szól. – Mihail Bulgakov merész ötlettel döbent meg olvasóit: Júdás nem lett öngyilkos, hanem Pilátus ötletére, bérgyilkossal. Természetesen ennek nincs történelmi hitele, mégis igazat mond valamiről: arról, hogy Pilátus mindenre hajlandó volt, hogy visszaüssön. Római úri gögje nem tudta elviselni a számára jelentéktelen ügyben elszenvedett kudarcot.

A helytartó személyével századunk több más jeles írója is foglalkozott. Robert Graves az ítélet közvetlen okát megvesztegetésben látja: Heródes jó mélyen a zsebébe nyúlt, hogy a számára nagyon kellemetlen Názáreti eltűnjön a világból. Hihetőbb François Mauriac feltételezése: Pilátus utálta és megvetette a Főtanácsot (Szanhedrin=szünedrin), de félt is tőle – vitatkozott vele, de aztán teljesítette a követelést.

A pilátusi ítélet feltételezett ezerkilencszázadik évfordulóján, 1933-ban, öttagú testület (ma úgy mondanánk: társadalmi bíróság) ült össze Jeruzsálemben, hogy Jézus perét újra tárgyalja. Jean Imbert francia történész szerint 4:1 arányban felmentették a „vádoltat”. A *nem szavazat* talán az *advocatus diaboli* („Az ördög ügyvédje”) kötelező szerepjátéka volt. Jó lenne tudni, hogy a szavazó mivel indokolta véleményét. Imbert könyvéből azonban, sajnos, ez nem derül ki.

Dr. Bán Ervin

Előszó Dávid Ferenc De Dualitate című könyvéhez

II. Jánosnak, Magyarország, Dalmácia, Horvátország stb. Választott Királyának, a Felséges és Igen Kegyes Fejedelemnek az együttműködő egyházak papjai kegyelmet és békét kérnek a Mindenhatótól.

Csábítató szavak nélkül, mint Alkibiadesz Silenosai, alázatosan ajánljuk Felségednek kiváló férfiak ezen töredékeit, melyeket, mindenki határozott kívánságára, végre két könyvben összegyűjtöttünk az egy Atya, a fiú és a szentlélek igaz és hamis felfogásáról. Nem az a szándékunk, hogy megvédjük magunkat az áspiskígyók marásától vagy a Claudiuséhoz hasonló mennydörgésektől, hiszen a gyalázkodó nyelv magát a Teremtőt sem kíméli, hanem hogy utódaink útját egyengessük azáltal, hogy az egyházat az igazság keresésének szükségességére figyelmeztessük, továbbá hogy megakadályozzuk ellenfeleinket abban, hogy ürügyet találjanak rágalmazásunkra. Ki kell keltenünk a fiókat a tojásból, melyben oly sokáig rejtőzött. Ki kell támunk a várkaput, hogy kironthasson a hadsereg.

Ezt csupán egyfajta bevezetésnek, előkészületnek szánjuk, hogy a megriadt újoncok a harc során lassanként fellelkesüljenek, a szunnyadók felébredjenek.

Kérünk tehát, méltasd jóindulatú fogadtatásra ezeket az igen tudós elmék által összegyűjtött írásokat, melyeket most figyelmedbe ajánlunk.

Örökké hálásak vagyunk Istennek, az Atyának fián, Krisztuson keresztül, hogy az egyháznak ebben a szorongatott helyzetében az Úr olyan támogatót adott nekünk, aki az igazságot nem vassal, tűzzel vagy káromlással kívánja kinyilvánítani, hanem a két Testamentumból vett szilárd bizonyítékokkal, békés eszmecserével, és a vélemények írásban való kifejtésével.

Arra biztatjuk Felségedet, hogy fogadja meg Gamaliel tanácsát, és ügyeljen, nehogy a probléma alapos megismerését megelőzze az elhamarkodott ítélet, és fenntartván az egyensúlyt, ne a pozíciókra tekintsen le magas trónjáról, hanem írásaikra és tanításaikra. Ha pedig ily módon kellően megismerte nézeteinket, bizton válogassa ki, és tartsa meg közülük azokat, melyeket üdvösnek talál.

Egyébiránt, mivel sok szemrehányás érhet bennünket (hogy nem összefüggőek a részek, amint annak lennie kellene; nem mindent fejtünk ki részletesen; némely dolog többször ismétlődik a szerzők hasonló gondolkodásmódja miatt; továbbá, hogy a nyomdász halála után nyomdai hibákat is vétettek), arra kérjük a kedves olvasót, legyen tekintettel a körülményeinkre, ellenfeleink pedig ne vegyék figyelembe a kisebb problémákat és hibákat, melyek kívül esnek vitánk körén, hanem az egészre összpontosítsa erejét, azaz védje meg két fő tételét:

1. Bizonyítsa be Isten igaz ígéréből, hogy az atya, a fiú és a szentlélek három ténylegesen különböző személy, minden szempontból egyenlők, egylényegűek és egyformán örökkévalóak. Mutassa ki továbbá, hol van egyáltalán kinyilatkoztatva a Szentírásban, hogy az atya, a fiú és a szentlélek együtt egy Isten; ugyanis mi mindmáig úgy tartjuk, hogy az egész tanítás, világi terminusaival együtt, az igaz teológia szörnyű profanizálása. Nincs értelme, hogy szokásuk szerint kötekedni kezdjenek, mondván, hogy

nem kell szórszálhasogató módon szótagok vagy szavak után kutatni a Szentírásban. Ezt nem is tagadjuk, feltéve, hogy az igazság egyértelmű.

Ki vitatkozna szavakon, mikor a kérdés egészét illetően egyetértés van? Ám ha az alapokon folyik a vita, és az egy Isten ismeretéről van szó, minden igyekezetünkkel azon kell lennünk, nehogy nem helyénvaló kifejezéseket használjunk, vagy valamilyen módon eltérjünk Isten szent kijelentéseitől; hiszen veszélyes a Szentírásban nem szereplő dolgokat mondani, különösen Istenről – még akkor is, ha igazak. Amit pedig egyenesen a Szentíráson kívül keresünk, az káromlás.

Ezért úgy gondoljuk, hogy nem csupán szavakat vagy szótagokat kell ellenfeleinknek keresniük, amelyek miatt sosem voltunk különösebben nyugtalanok, hanem egész kijelentéseket, mégpedig betű szerint, nehogy – mint Aesopus kutyája – egy szedett-vedett bálványt akarjunk imádni, amely atyáink számára ismeretlen volt, elvetvén azt az Istent, Krisztus atyját, akit a szentlélek világosan kinyilatkoztatott nekünk.

2. A másik fő kérdés – melynek megoldása még nagyobb erőfeszítést igényel, mivel ez az egyedülálló cél, és minden érvelésünket efelé kell irányítanunk – a fiú örökkévalóság előtti örök megfogantatása az Atya személyéből, különösen mivel Isten, Isten-létéből eredőleg nem nemzhetette úgy, ahogyan azt ellenfeleink állítják: mutassák ki tehát, hol tett említést az Írás a fiúról testi alakban való megjelenése előtt. Az örök fiúnak a világ teremtése előtti igazi létezéséről szeretnénk ismereteket szerezni, mégpedig a szent és kanonizált könyvekből, és nem az atyák tanításaiból, tanácskozások határozataiból, vagy hitvallásokból, amelyekről többször kijelentettük, hogy nem alkalmasak hittételek megerősítésére, hacsak nincsenek Isten szavával világosan alátámasztva.

Végül, ami saját személyünket illeti, Isten és az egyház színe előtt szeretnénk bebizonyítani, hogy vonakodás nélkül készek vagyunk a megegyezésre és az engedelmességre, amennyiben csak lehetséges, éppúgy, mint mások jobb tanításainak elfogadására; tanulni óhajtunk ugyanis, hogy Isten dicsőségét és az egyház épülését szolgáljuk.

Az, hogy ezekben a nehéz időkben még vitát is kezdeményeztünk, ellenfeleink bizonyos rosszindulatú erőszakosságának köszönhető, amint azt Felséged és az egész fejedelemség tudja; azt szeretnénk tehát, mivel a szükség és Isten rejtett szándéka akarataink ellenére belevont bennünket ebbe a harcba, ha a jámborok pártatlan ítéletet alkotnának és észrevennék a jószándékot, amely vezet bennünket.

A Mindenható Isten részesítse Felségedet bölcsességben, és világosítsa meg elméjét az ő megismerésére.

Albae Juliae 7. Augusti
1567

A legteljesebb hódolattal,
Isten fenti szolgái

latinból fordította
Szalai Judit

Egyházközségeink életéből

Pestlőrinc

Pestlőrincen a téli hónapok negyedik vasárnapján megtartották az immáron hagyományos gyülekezeti összejöveteleket.

Októberben dr. Kis Zoltán emlékezett meg Servét Mihály mártírhalálának évfordulójáról.

A vacsora utáni torta árverésére Pálfy Szilárdné hozta a tortát.

Novemberben Török Tamás tartott Dávid Ferencről megemlékezést ugyancsak halálának évfordulójáról. A tortát ezúttal Bagról dr. Szabó Melánia hozta.

Januárban Sánta Ferenc tartott előadást „Kilátásaink” címmel. A tortát Bihari Jánosné és Tódor Bardócz Lászlóné hozták.

Februárban Dénes János, a kerület országgyűlési képviselője tartott ugyancsak „Kilátásaink” címmel előadást. Ezúttal a tortát dr. Lászlóné Szathmáry Zsuzsa hozta. A vacsorát kétszer Aradi Ferencné, kétszer Bézsényi Gyuláné vezetésével készítették a gyülekezet asszonyai, lányai, általános sikerrel.

Az előadásokat a zsúfolt gyülekezeti terem hallgatósága mindannyiszor nagy figyelemmel kísérte. A művészeti keretet Budai Ilona énekszámait, Egyed Mózes, Rojtó Mihály és Jakab Mária szavalatai biztosították ugyancsak nagy sikerrel.

Bibliát olvasott minden alkalommal dr. Jakab Jenő lelkész.

Dávid Ferenc Egylet

Egyházunk közművelődési, kulturális egylete 1992. január 12-én nagy sikerű összejövetelt tartott a Hőgyes Endre utcai templomunkban.

A meghívott előadó dr. Szabó Árpád kolozsvári unitárius professzor Jézus időszerezéséről beszélt. Magas színvonalú teológiai előadását lapunkban közöljük részletekben. Az ünnepség színvonalát emelte Bodor Tibor színművész szavalata, aki erdélyi költők verseiből állította össze műsorát, Budai Ilona énekművésznő pedig ismét elképráztatott minket népi vallásos énekszámával.

A Magyar Televízió Vallásos műsorok Szerkesztősége felvételt készített az ünnepségről, melyet I. engyel Ágnes rendezésében 1992. január 26-án közvetített az MTV 1-es csatornája.

Az egylet következő felolvasó estje 1992. március 29-én volt, erről később számolunk be.

Dunántúl

Az Erdélyben született unitárius vallással ismerkedhetek meg az érdeklődők a Magyar-Román Baráti Társaság január 16-án (csütörtökön) fél 5-kor kezdődő ülésén a pécsi Lenau-házban. A közvélemény vajmi keveset tud erről az eredeti „magyar” egyházzal, amelynek tagjai – az erdélyi áttelepültek révén – mind nagyobb számban jelennek meg nálunk is. A Braszóból Mözsre költözött Orbán László – maga is hívő unitárius – tartott előadást a vallásfelekezetről, s alapítójáról: a XVI. században élt Dávid Ferencről, valamint arról, hogy miként élte meg, miként gyakorolta vallását a diktatúra idején Erdélyben.

(Megjelent a Dunántúli Napló 1992. január 16-i számában)

Indul a beregi népfőiskola új évfolyama

Vásárosnamény (KM – B. E.) – A Kelet-magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör szellemi támogatásával ismét megszervezik a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskolát. A harmadik évfolyamába lépett közéleti népfőiskola mostantól júliusig tartja előadásait.

A népfőiskola célja olyan közösségi, közéleti emberek felkészítése, akik tájkozódni akarnak a jelen időszerű kérdésekben, és készek a helyi kezdeményezésekben részt venni. A rendezvénysorozat központi témája a szövetségi átalakulási törvény és az egyetemes magyarságtudat. Az érdeklődők önként jelentkezhetnek, iskolai végzettségüktől függetlenül.

Ez a népfőiskola közösségben nyújtja az ismeretszerzés lehetőségét, az alkotó vitát és párbeszédet. Az „évnnyitó” január 25-én volt Tiszaszalkán délután 3-kor.

(Megjelent a Kelet-Magyarország 1992. január 20-i számában)

Örök hálával emlékezem

Éltek és élnek olyan emberek, akikről nem lehet, de nem is szabad elfeledkezni! Ilyen ember volt Kelemen Imre és felesége, Bedő Boriska. Mindketten lelkészek voltak.

Én tízéves voltam, mikor Kelemen Imre tisztelendő urat, Újfaluból Oklándra hozták, hogy falum népét, lelkét vigyázza. Isten, általa Boriska néni is hozzánk küldte. Feleségül jött Imre bácsihoz.

Rövid időn belül templomot építettünk. Imre bácsi kezdeményezte és kiharcolta, hogy építsünk, én meg végig ott dolgoztam, hordtam a kötőanyagot másod magammal a kövek és a téglák közé bedolgozó kőműveseknek.

De Imre bácsiék nem csak a templomot építették (saját kezükkel is!), hanem a nép lelkét, szellemét is! Működtették a Dávid Ferenc Ifjúsági Egyletet, a nőegyletet, az olvasókört, a cséplőgép társaságot. Téli időszakban mezőgazdasági tanfolyamokat szerveztek. Téli estéken a papilak zugában, másod iskolában tanítottak írni, olvasni, számolni bennünket, magyarul! Mindezt azért, mert akkoriban az iskola kapuján belül nem volt szabad magyarul beszélni! Az ő idejünkben, az ő szolgálatuk alatt virágzott a falu élete igazán! Az akkori nehézségek ellenére is. Imre bácsi szigorú, de jó ember volt! A duna menti fogságot is azért kellett elszendvednie, mert a falu érdekében, védelmében mindent elkövetett, ami tőle tellett! Azt tette mindig életében, amit szolgálatba állásakor Isten előtt megfogadott: Jézus szellemében tanított élni!

E sorok írója is sokat köszönhet Kelemen Imre tisztelendő úrnak, mert az életében gyakran előforduló megpróbáltatásokat, nehézségeket az ő általa plántált hittel és erkölccsel tudta élni.

Haláláról a Hőgyes Endre utcai templomban karácsony első napján külön is megemlékeztek.

Örömmel tölt el az a tudat, hogy unokájuk, kit tavaly Pestlőrincen halottam prédikálni, a nagyapja nyomdokán jár és az ő szellemében prédikál, hirdeti Isten igéjét. Kérem az Istent, hogy segítse őt!

Imre bácsit, Boriska néni nyugtassa békében a mi Istenünk Oklándon, az én szeretett szülőfalum temető kertjében.

Egyed Mózes

László Gyula:

A szeretetről

Nem szavakban éljük a szeretetet, s ezért majdnem lehetetlen szavakban vallani róla. A család és a közeli barátok? Igen, ez valóban meleg lélekindulás, azaz szeretet.

Bennem a szeretet legszebb emléke az a símogató, búrsonyos hang, amivel felcsésem beszélt beteg gyermekünkhöz. Mosolyogni kezd a lényem, ha kedves emlékek vagy emberek kerülnek elém. Önmagamról szeretem-e? Nem tudom. Igaz, hogy néha pillanatokra a sajradó élet egyik jelenségeként észlelem magamat, megindulás vesz erőt rajtam és melegség önt el.

Szeretem a fákat, pedig a lét másik rétegében élnek, mint mi. Mozdulatlanságuk, önmagukban növekvésük, ágazásuk, levelezésük-lombosodásuk titokzatosan vonzó. El-elgyönyörködöm virágban, falevélben, remekművekben, néha szinte az ő életüket élem és akkor boldog vagyok. Talán ez a szeretet?

Szeretem a jó muzsikát, ilyenkor magam is hangokká válok, és ez fölemelő érzés. A szépség átélése is szeretetre indít. A szeretet hiánya viszont tikkasztóan szorongató, mint amikor az ember torka kiszárad s nyelve a szájpadról tapad. Ilyen például számomra a dogmatikák olvasása, hogy például Isten ennyi és ennyi tulajdonsággal rendelkezik, vagy hogy a hit és szeretet ismérvei először, másodszor... Borzasztó! Ilyenkor mindig Pál apostol szeretethimnusza jut eszembe: „Ha embereknek vagy angyaloknak nyelven szólnék is, de szeretet nincsen énbennem, olyanná lennék, mint a pengő érc, vagy zengő cimbalom.” (Kor. I. 13.)

Szeretem énem szemérmes takargatását. Csodálatos az, ahogy az egykori szerelem idővel szeretetté változik. Igen, a szeretet szelídség is.

Hiába küszködöm a szavakkal, akár csak Szent Ágoston az idővel: „Ha senki sem kérdezi tőlem, akkor tudom, ha azonban a kérdezőnek kell megmagyaráznom, akkor nem tudom.”

Néha egy-egy költőnk föllebbenti a titok fátyolát, mint például Tóth Árpád az Esti sugárkoszorú-ban.

Végezetül hadd valljam meg: boldog vagyok, szeretettel tölt el, hogy ezt az életet magyarul élhetem, gondolkozhatom, érezhetek, láthatok. De szeretem a meggyötört Megváltót is, és a nagy művészeket. Szeretem azokat, akik a múltban éltek, hiszen végül is régész voltam.

Ennyi, amit el tudtam dadogni a szeretetről, az „ismeretlen nagy Úrról, akinek vendége voltam.”

(másodközlés)

Miniportré Józsika

Egyszerűen, röviden, csak így hívja mindenki. A házban lakik, s az egyházat szolgálja, immár három éve. Eredetileg gépkocsivezetőként alkalmazták, később mind több teendővel bízták meg. Ma már nemcsak a hivatali kocsi pilótája, hanem beszerző, gondnok, ügyintéző. Ugyyszólván minden, mert konvertibilis. Tanult szakmája az autóvezetés és gépszerezés (lakatosság), de ha kell, kifutófiú, esetleg kőműves vagy burkoló, karbantartó vagy fuvarozó. És mivel Murphy törvénye nálunk is érvényes, sok minden elromlik. Ilyenkor felhangzik a szó: Józsika, intézd el! Ő pedig zárat cserél, kulcsot készíttet, írógépet vagy porszívót javíttat, fotelt szállít, bojleret vagy másolókészüléket szerel (szereltet), netán bankhoz, biztosítóhoz szaladgál. Aztán jönnek, sorjáznak az elrendeznivalók vég nélkül: irat- és csomagcipelés, kézbesítés, templomhangosítás, fűtés, irodaszer-vásárlás... Valaki mondja: itt cseréld át az égőt, oda szögezz hirdetőtáblát, szerezd be az úrvacsorabort; mások cserkészfeladatra hívják, vagy lelkeszt kell temetésre kivinni, külföldi vendégeket a fővárosban és vidéken fuvarozni.

Mindezt derűsen, vidáman és igen hasznosan végzi Józsika. Friss, praktikus észjárás, nagyfokú segítőkészség és fürge-ség jellemzi. De hát elvégre 26 éves, van energia! Még kotnyelesége is elnézhető... Önzetlensége pedig rokonszenves: gyakran ad *gratis* saját szerelvényeiből egyházi szükségletekre (lámpatest, kábel, zárok stb.), és igazán nem magas fizetéséből minden hónapban befizet 500 Ft adományt az Egyház pénztárába.

Egyszóval talpraesett, sokoldalú, „beleváló” figura ez a Józsi gyerek.

Egyházfinak mondanám (aki „segédkezik lelkeseknek, gondnoknak, hivatalos kötelezettségének ellátásában”), de nem tehetem, mert nem választott és fölesketett egyházközségi tisztségviselő, sőt – horribile dictu – még csak nem is unitárius („eszmei” téren legfeljebb szimpatizánsnak mondhatnánk mai kifejezéssel, de mindenképpen szövetségesünknek).

Ha azonban „egyházjogi” értelemben egyházfinak nem is nevezhető, szerepe szerint több annál: a Magyarországi Unitárius Egyház ügyvitelében ő az olajozott csavar, a gyorsan mozgó és mozgósítható, tette fogható fiatalember, az adminisztráció mindig és mindennel megbízható hadapródja...

L.E.

Magyar Protestáns Tanulmányi Alapítvány

A Fővárosi Bíróság a 9. Pk. 66.237/1. számú végzésében 1691. sorszám alatt nyilvántartásba vette a Magyar Protestáns Tanulmányi Alapítványt.

Az alapítvány célja:

– a tehetséges, hátrányos szociális helyzetű diákok tanulásának segítése ösztöndíjak odaítélésével;

– a protestáns szellemű ifjúsági egyesületek, közösségek kulturális, tudományos rendezvényeinek támogatása;

– a protestáns és nemzeti szellemű társadalomtudományi munkák támogatása, különös tekintettel az új, polgári Magyarország kialakulását leíró, elemző tanulmányok finanszírozására;

– a Protestáns Szemle című folyóirat újraindítása;

– a világban és a Kárpát-medencében élő magyar protestánsok együttműködésének segítése.

Az alapítvány nyitott, bármely bel- és külföldi természetes és jogi személy csatlakozhat, ha az alapítvány céljaival egyetért, azt támogatni kívánja. Az alapítványi célok megvalósítására alapvetően az alapítvány vagyonának kamatai szolgálnak. Azok a személyek, akik 1991. szeptember 30-ig csatlakoznak az alapítványhoz, társalapítókká válnak.

A kuratórium elnöke: Für Lajos

Alapítók: Albert Gábor, Bartók Béla, Bibó István, Bod Péter Akos, Diczházi Bertalan, Harmati Istvánt, Horváth Péter, Pongor Zoltán, Pöszte Lajos, Szentágothai János, Tökécszki László.

Számlaszám: Kultúrbank Rt.

MNB-219-93040.

Magyar Protestáns
Tanulmányi Alapítvány

Alapítvány a székely hadosztály emlékművére

Kocsord község önkormányzata, a mátszalkai önkormányzat, a Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság, valamint Csizmadia Zoltán festőművész a székely hadosztálynak a haza integritásáért vívott harcái és az e harcokban elesett hős székely katonák emlékeztetére 1934-ben leleplezett, és az ötvenes évek elején lerombolt emlékműve visszaállítását határozta el. Az emlékmű visszaállítási költségeinek fedezésére alapítványt létesítettek. Az alapítvány kuratóriumának tagja többek között dr. Horváth Balázs tárca nélküli miniszter és dr. Raffay Ernő államtitkár. Az alapítvány nyitott, ahhoz minden magyar vagy külföldi állampolgár és jogi személy csatlakozhat, de adományait nem kötheti feltételekhez. A csatlakozni kívánók felajánlásukat befizethetik az OTP mátszalkai fiókjának MNB 449-98077, 9004-806 számú számlájára vagy az OTP nyíregyházi fiókjának MNB 449-98008, 8064794 számú devizaszámlájára. Az emlékművet, amelyet Makovecz Imre építész tervez, az eredeti emlékmű leleplezésének évfordulóján, 1992. június 17-én fogják felavatni.

Hírek

Egyházunk is részt vett a Magyar Televízió és a Rádió elnökeivel folytatott, megbeszéléseken, ahol egyezség született a vallásos műsorok adásidejével és hullámsáv közvetítésével kapcsolatban. A rádióban évente egy élő istentiszteletközvetítést és négy vallásos félórát kaptunk. Március 1-jén Bencze Márton püspök-helyettes szolgált az élő rádiós adásban.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat Sajtóközleménye Segélyszállítmány Zágrábba

Mintegy 30 tonna élelmiszert – 4 millió forint értékben – szállított a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat 1991. december 21. és 1992. január 16. közötti időszakban Zágrábba.

A főként tartós élelmiszereket és konzerveket tartalmazó szállítmányokat a Német Protestáns Szeretetszolgálattal együttműködve, a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat Magyarországon vásárolta és csomagolta.

Ezzel, a jövőben is folytatásra kerülő akcióval a két szeretetszolgálat a szükség szenvedőkön kíván segíteni.

A segély szétosztásáról a Zágrábban létrehozott egyházi segélyszervezet gondoskodik.

Budapest, 1992. január 17.

✱

Az európai protestáns egyházak Budapesten rendezik soron következő nagygyűlését márciusban. A nagygyűlésen szó lesz majd az elvilágiasodásról, az evangéliumi egyházak szerepéről a világivá lett társadalmakban, valamint az egyházak szerepéről a gazdasági és a politikai életben.

(Megjelent a Magyarország 1991. december 20-i számában)

Külföldi hírek

EMMA Wonner hívünk a németországi Aachenből 2000 forintot adományozott a pestlőrinczi egyházközségnek. „A jókedvű adakozót szereti az Úr.”

✱

Kolozsvárról érkezett a szomorú hír, hogy Pázsint István atyánkfia 75 éves korában elhunyt. Joghallgató korában Budapesten a Hőgyes Endre utcai diákokthoz lakóra volt. Sokan ismertük és szerettük. A kolozsvári házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra. Leánya és a kiterjedt rokonság gyászában őszinte szívvel osztozunk.

Jakab Jenő

Unitárius közgyűlés Kolozsvárott

Évi főtanácsi ülését tartotta a romániai – erdélyi – unitárius egyház december 11–12. napjain dr. Kovács Lajos püspök elnöklete alatt. A Főtanács szomorúan emlékezett meg a főgondnoki tisztelet betöltött dr. Barabássy László váratlan elhunytáról, akit Marosvásárhelyt búcsúztattak az unitárius templomban és földi maradványait a szabédi ősi sírkertben helyezték örök nyugalomra.

A Főtanács ülésén nagy örömet keltett, hogy hosszú évek után jelen volt és felszólalt ifj. Bartók Béla a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka, és tolmácsolta a betegsége miatt távolmaradt dr. Ferencz József ny. budapesti unitárius püspök, valamint Bencze Márton püspök-helyettes üdvözlését, akik egykoron tanulmányaikat szintén Kolozsvárt végezték. A teológiai lelkészi utánpótlás a Kolozsvárt működő és egységesen evangélikus, református és unitáriusokat képző közös egyetemi rangú intézetben történik. Ennek rektor professzora dr. Szabó Árpád, akit a franciaországi Montpellierben székelő egyetem tiszteletbeli doktori címmel tüntetett ki, de a doktori oklevél átadására nem tudott kiutazni, francia vízum nehézségek miatt.

✱

A **LE PROTESTANT** című, Genfben megjelenő szabadelvű protestáns havi szemle 1991. novemberi számában megemlékezik arról, hogy a genfi baráti társaság most emlékezett meg fennállása 450. évfordulójáról. A szabad testületben a különböző genfi felekezetek lelkészei vesznek részt közös tanulmányi és érdekvédelmi kérdések megvitatására.

Húsvét ünnepét, amint ez köztudott, a különböző felekezetek más és más teológiai elgondolás és értelmezés következtében nem azonos időpontban ünneplik.

A Pápa javaslatot tett arra, hogy egységesen április hónap második vasárnapján ünnepeljék ezt az ünnepet. Kivételt képeznek a görögkeletiek, akik ellenzik ezt a javaslatot, illetve az az álláspontjuk, hogy az egyes görögkeleti egyházak ebben nem foglalhatnak állást, hanem be kell várni az összes görögkeletieket képviselő pánortodox szinodus állásfoglalását. Ez a testület legközelebb egyelőre meg nem határozott időpontban fog ülésezni. Az 1992-ben ülésező közép-keleti ortodox egyházak már állást foglaltak a tekintetben, hogy a közös pánortodox zsinat határozatához fognak alkalmazkodni. Ez is talán egy apró lépés előre az igazi ökumené ösvényén.

✱

A **levél** címen jelenik meg a Svájci Magyar nyelvű Protestáns Szövetség lapja. A szövetség elnöke dr. Szöllősy Pál hívta fel figyelmünket arra, hogy több unitárius

tagjuk is van, köztük prof. dr. Gyarmathy György zürichi professzor is.

Korábban már beszámoltunk olvasóinknak arról, hogy Joób Olivér lelkész vezetésével milyen élő munka folyik a svájci magyar nyelvű protestáns gyülekezetekben.

Az 1991. karácsonyi szám is gazdag tartalommal jelent meg, olvashattunk benne Igemagyarázaton kívül érdekes cikket volt egyházi iskolákról, egy testvéri felhívást és a svájci gyülekezetek életéről.

Isten áldását kérjük további munkásságukra és elnöküknek, dr. Szöllősy Pálnak köszönjük az Unitárius Élet támogatására eljuttatott adományát.

✱

Magyar őstörténeti találkozó Felsőőr

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület immáron hetedszer hívja találkozóra mindazokat, akiket érdekel a magyar őstörténet és kutatásának helyzete.

A találkozó célja, hogy a külföldön élő és a hazai szakembereket összehozza, lehetőséget adjon a nyílt vitára.

A találkozó fő témája: államalapításunk. A történelmi témákat időben III. Endre koráig (1290–1301) vizsgálják.

Az írásbeli jelentkezést az észrevételeket a Titkárságra kell eljuttatni.

A találkozó helye: A-7400 Oberwart (Felsőőr)

Ideje: 1991. július 26.–augusztus 1.

A Titkárság címe: Ungarisch Historischer Verein Zürich

CH-8047 Zürich, Postfach 502.

A találkozó egyik hazai szervezője dr. Sárkány Kálmánné testvérünk.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos: a Magyar Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő: Orbókné Szent-Iványi Ilona

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 4. Budapest, 1055.
Telefon: 111-2801

Terjesztő a Magyar Posta.

Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivataltól, a hírlapközbeszítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a – 1900 –, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámmal.

Évi előfizetési díj: 180,- Ft. Egyes szám ára 30,- Ft.
Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23., tel.: 132-3511)
Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272